

afgiftekantoor  
Brussel X  
jaargang 23  
nummer 4  
augustus 2003

# MILIEURAMA

BOND BETER LEEFMILIEU



Magazine van  
Bond Beter Leefmilieu  
Twekerkenstraat 47  
B-1000 BRUSSEL  
Tel.: 02/282.17.20  
Fax: 02/230.53.89  
[www.bondbeterleefmilieu.be](http://www.bondbeterleefmilieu.be)



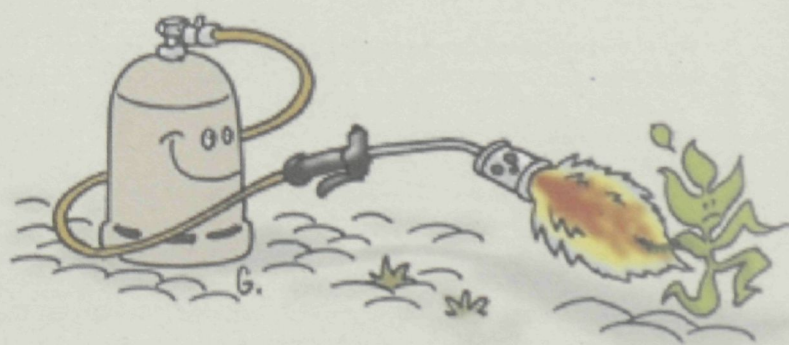
## DOSSIER

Grootstedelijk beleid/problematiek 3

WTO-top in Cancun en Europese Conventie:  
hoe groen wordt de toekomst? 12

Interview milieuminister Ludo Sannen 18

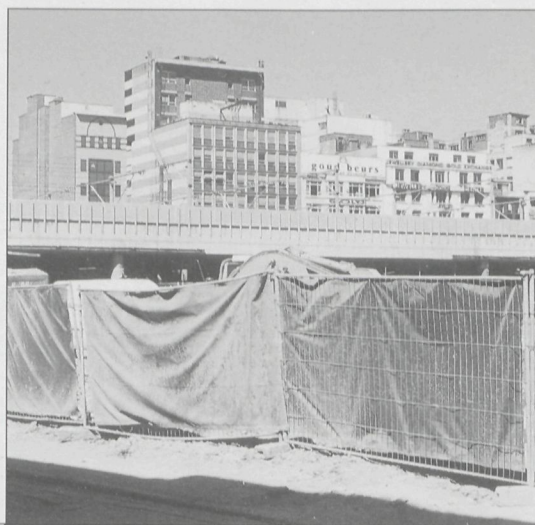
[www.pesticide.be](http://www.pesticide.be) 24





# inhoud

|                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------|----|
| ■ Commentaar                                                       | 2  |
| ■ Dossier                                                          |    |
| grootstedelijke problematiek & beleid                              | 3  |
| ■ Europa                                                           |    |
| Hoe groen is de Europese Conventie?                                | 12 |
| ■ Milieuberichten                                                  | 14 |
| ■ Globalisering                                                    |    |
| Cancun: wat verwachten we van de WTO-top?                          | 16 |
| ■ Milieubeleid                                                     |    |
| Interview met de nieuwe Vlaamse milieuminister Ludo Sannen         | 18 |
| ■ Beweging                                                         |    |
| De relatie van groen met groen: hoe zit dat?                       | 22 |
| ■ Milieu                                                           |    |
| www.pesticiden.be                                                  | 24 |
| ■ Natuurbeleid                                                     |    |
| Het Natuurrapport: hoe is het met de natuur in Vlaanderen gesteld? | 28 |
| ■ te boek                                                          | 31 |



**Adverteren in Milieurama?**  
**Bel naar Sofie Hanegreefs**  
**op 02 282.17.20**

## commentaar

Een beetje frisheid kan de milieubeweging soms wel gebruiken. En dat heeft niets te maken met de hygiëne van de doorsnee milieubeschermer, want die is doorgaans zelfs een flink stuk beter dan pakweg 15 jaar geleden. Maar toen, 15 jaar geleden dus, was de milieubeweging zelf nog wel fris, jong, soms een beetje radicaal, terzake, en altijd recht voor de raap. Toen liep de milieubeweging nog voorop op de maatschappelijke ontwikkelingen, toen holde het beleid nog achter de milieubeweging aan. Toen waren we met andere woorden nog niet zo verknocht aan rondetafels, mufte vergaderlokalen, urenlange discussies, eindeloze adviesraden en noem maar op.

Levert al dat vergaderen dan werkelijk niets op? Dat zul je ons niet horen zeggen, want het tegendeel is waar. Maar het heeft ons wel een stuk van onze dynamiek gekost. En die kunnen we toch maar moeilijk missen, al was het maar om weer nieuwe generaties warm te maken voor 'onze zaak'. Om te vermijden dat we vrolijk grijs en kaal worden, en veel te laat zullen merken dat er niemand na ons komt.

## De boom in

eeuwige jeugd. Maar het hoeven niet altijd JNM'ers te zijn. De Brugse Lappersforters bewezen twee jaar geleden al dat er een nieuw ras milieubeschermers was opgestaan. En in het Hoppebos, op de taalgrens in Vloesberg, doen hun geestesgenoten het nog eens over. Absurde uitspraken van rechtbanken en de onverantwoordelijke houding van de plaatselijke burgemeester en andere zogenaamde politici ten spijt.

Wat er aan die gasten dan zo speciaal is? Hun fotogenieke acties? Dat ze in bomen klimmen en wonen? Ja, daarom zijn ze speciaal. Maar niet alleen daarom. Ook – en vooral – omdat ze er in slagen een klein – of althans plaatselijk – probleem op een hoger niveau te tillen. En het te plaatsen in een grote, zeg maar mondiale context.

En dat is dezelfde context die we in september in het Mexicaanse Cancun gaan tegenkomen. Want wanneer daar straks de WTO-top vergadert over nog maar eens een verdere liberalisering van de wereldhandel, zijn het de geestesgenoten van de Lappersforters en de bezetters van het Hoppebos die daar de hoge vergadering zullen 'beleggen'. Andersglobalisten worden zo'n mensen doorgaans genoemd. En dat zijn mensen die een andere wereld willen, een wereld waarin het voor iedereen goed is om te leven – nu en later. Tja, daar waren wij een kwarteeuw geleden ook al voor, toen we zelf nog de jonge, aanstormende generatie waren.

Stef Boogaerts

## COLOFON

MILIEURAMA - VENSTER OP HET VLAAMSE LEEFMILIEU  
23-ste jaargang - verschijnt tweemaandelijks  
Magazine van Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw

REDACTIE EN ADMINISTRATIE:  
Bond Beter Leefmilieu  
Twekerkenstraat 47 - 1000 Brussel  
Tel. 02/282.17.20 - Fax 02/230.53.89  
e-mail: info@bblv.be  
http://www.bondbeterleefmilieu.be

ABONNEMENTEN:  
€ 3,50 (los nummer)  
€ 20 (jaarabonnement)  
€ 50 (steunabonnement)  
€ 40 (abonnement buitenland)  
Betaling kan op rekeningnummer 001-1475409-18 van Bond Beter Leefmilieu vzw.

COMBI-ABONNEMENTEN:  
Lidorganisaties van Bond Beter Leefmilieu kunnen hun leden een uiterst voordelig combi-abonnement van Milieurama aanbieden. Geïnteresseerd? Neem vandaag nog contact op met het BBL-secretariaat.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:  
Danny Jacobs  
Twekerkenstraat 47, 1000 Brussel

HOOFDREDACTEUR:  
Stef Boogaerts

WERKTEN MEE AAN DIT NUMMER:  
Stef Boogaerts, Esmeralda Borgo, Kristof Boving, Chris Ceustermans, Stefaan Claeys, Mike Desmet, Erik Grietens, Sofie Hanegreefs, Karen Hiergens, Dirk Knapen, Ilse Smits, Nathalie Strypsteen, Lieve Vandeneede, Saar Van Hauwermeiren

FOTO'S COVER:  
Antwerpen (Stef Boogaerts) en minister Ludo Sannen (Stef Boogaerts)

VORMGEVING EN DRUK:  
DECOM nv

COPYLEFT:  
Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding en kennisgeving.

ADVERTENTIES  
Adverteerders zijn verantwoordelijk voor de inhoud van de opgenomen advertentie.

PAPIER  
Milieurama wordt gedrukt op niet-gebleekt kringlooppapier.  
Gooi deze Milieurama niet zomaar weg! Geef hem door aan vrienden of geïnteresseerden. Volledig uitgelezen? Geef Milieurama dan een plaatsje bij het oud papier.



## VLAAMSE GROOTSTEDEN ZIEK MAAR AAN DE BETERHAND

# Grote dromen en het gevoel dat ik erbij hoor

Tekst: Stef Boogaerts

"Ik ben dol op deze Stad. Het daglicht snijdt als een scheermes de gebouwen schuin doormidden. In de bovenste helft zie ik kijkende gezichten en ik weet nauwelijks of het mensen zijn of steenhouwerswerk.

Beneden is schaduw, waar alles de pan uit rijst: klarinetten, vrijpartijen, vuisten en stemmen van droevige vrouwen. Van zo'n stad krijg ik grote dromen en het gevoel dat ik erbij hoor. Bijdetijds ben. Dat komt door het glanzende staal dat boven de schaduw schommelt. Als ik over de groene grasstroken bij de rivier naar de kerktorens kijk en naar de roomgele en bruinrode hallen van flatgebouwen, ben ik sterk.

Alleen weliswaar, maar van topkwaliteit en onverwoestbaar, net als de Stad in 1926, als alle oorlogen afgelopen zijn en er nooit meer oorlog komt."

Dit citaat zegt u niet meteen iets? Het is een stukje uit de intro van Jazz, één van de meesterwerken van de zwarte Amerikaanse Nobelprijswinnares Toni Morrison. Het is heus niet de enige, maar voor mij wel één van de aller-mooiste beschrijvingen van de sfeer van de grootstad. Want niets heeft de grandeur van een grootstad, hoe miserabel en grauw ze ook is, hoezeer ze ook leeft van de zelfkant van de hedendaagse maatschappij. En het hoeft niet eens het hier zo lyrisch beschreven New Yorkse Harlem te zijn. Want ook in 'ons' Brussel, Antwerpen en Gent leeft die mix van grootsheid en miserie. Vergane grootsheid vaak, en verborgen miserie. Omdat we de grootstad decennialang aan haar lot hebben overgelaten, omdat we nooit wilden begrijpen aan welke kwaal ze leed, en omdat we er nog veel minder de remedie voor kenden.

## Veiligheid of leefbaarheid?

Moesten we de overheid en het gros van de politieke partijen geloven, dan beperken de problemen van de grootstad zich tot onveiligheid en criminaliteit, die dan nog liefst in de schoenen van de 'nieuwe' Belgen wordt geschoven. Dat is de perceptie van veel mensen, en die perceptie is grondig fout. Op sommige plaatsen begint ook het beleid dat te begrijpen, zoals in Brugge. Daar spreekt men niet over veiligheidsbeleid, maar over een leefbaarheidsbeleid. "Veiligheidsbeleid, neen bedankt", zegt de Brugse preventieambtenaar Koen Temmerman. Dat is heel andere taal dan de nieuwe regering Verhofstadt gebruikt. Die spreekt van overlastmanagers ... En het managen

van overlast, dat is in feite hetzelfde als het bestrijden van de symptomen.

Want mocht criminaliteit dan toch hét probleem zijn, en mochten de allochtonen daarvan toch de hoofdoorzaak zijn, zelfs dan vergeten we te vaak dat dat vooral een gevolg is van de sociale ongelijkheid, van de verborgen armoede, van de mise-

rie die de anonimiteit van de grootstad opzoekt. En van het feit dat we er voor gezorgd hebben dat uiteindelijk nog alleen de sociaal zwakkeren in de stad wilden wonen. Of beter: dat ze er moesten wonen, want zij hebben en hadden vaak geen andere keuze.

## Wie er wil wonen ...

Want wanneer je je afvraagt wat een stad het meest nodig heeft, dan is er slechts één antwoord mogelijk: mensen die er willen wonen. Tenslotte biedt wonen in de stad veel voordelen: alles binnen handbereik, de winkel op de hoek, de school een straat verder en de bib op het buurtpleintje. Bovendien: willen we in Vlaanderen vermijden dat het platteland de komende decennia volledig dichtslibt, dan moeten er opnieuw meer mensen in de stad gaan wonen. Ook het Structuurplan Vlaanderen ziet opnieuw een groter deel van de bevolking in de stad wonen.

De mensen moeten natuurlijk in de stad willen wonen. Dat hoeft niet meteen een probleem te zijn, want leven in de stad kan aangenaam en aantrekkelijk zijn. Alleen jammer dat het niet altijd zo is ...

## En daar kwam de auto

Om te weten wat er met de stad is fout gelopen, moeten we even terug in de geschiedenis. Onze steden zijn oud, héél oud. Het stratenpatroon in het centrum dateert vaak nog uit de Middeleeuwen, in veel gevallen herkennen we er nog duidelijk de hand van de Romeinen in. Dat wil zeggen: smalle straten, weinig ruimte en vooral weinig groen. En dan was er in de jaren zestig van de vorige eeuw plots de auto. De rela-



Het is al te makkelijk de 'schuld' voor wat er in onze steden fout loopt in de schoenen te schuiven van mensen van niet-Belgische oorsprong. Zij zijn doorgaans meer slachtoffer dan oorzaak van de problemen ...





Brussel: te weinig groen in het centrum, teveel en vaak wild parkeren.

tie tussen de historische stad en de auto bleek niet zo meteen te lukken. De auto wilde naar buiten. En het baasje wilde dat ook, en juist de auto bood hem daartoe de kans. Vanaf de jaren zestig ontstond zo een gigantische vlucht naar het groene platteland. Alleen wie niet het geld had om het groen op te zoeken, bleef. Noodgedwongen ... Vooral de negentiende-eeuwse woongordels rond de historische centra kregen meer dan rake klappen. De vaak statige woonpanden vervielen en verpauperden, de vermogende bewoners werden vervangen door een anonieme groep minderbevoelden – vaak mensen van allochtone oorsprong. Denk maar eens even na hoe het Antwerpse Borgerhout en de Brusselse gemeenten Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek, Schaarbeek, Sint-Gillis ... de voorbije jaren in het nieuws kwamen ...

### De steden werden arm

Maar de stad vervult niet alleen een woonfunctie, ze vervult ook – en vooral – een centrumfunctie. Steden beschikken over handel, ziekenhuizen, scholen, administraties ... voor een wijde regio. Allemaal functies die het autoverkeer naar het

centrum van de stad zuigen. Wanneer het beleid dat ook nog bevordert, b.v. door het bouwen van ondergrondse parkeergarages in het hartje van de stad, is koning auto heer en meester in de stad. En dat gaat dan ten koste van, je zou haast vergeten dat ze er nog zijn, de mensen die in de stad blijven wonen. Je komt zo al snel in een spiraal terecht die je maar moeilijk kunt doorbreken.

Want dat wie er het geld voor had naar 'de groene buiten' trok, en alleen wie daar niet het geld voor had in de stad bleef, zorgde ook voor steeds minder inkomsten voor de stadskas. Tegelijk moet de stad wel blijven opdraaien voor alle infrastructuur, terwijl de eigen bewoners steeds minder belastingen opbrengen en de vaak kapitaalcrachtige gebruikers van buiten de stad helemaal niets betalen. "Laat die van Schoten en Brasschaat mee betalen om 'hun' Antwerpen overeind te houden", zegt de Antwerpse stedenbouwkundige Kristof Boving daarover terecht. En ook in de omgeving van Brussel en Gent liggen voldoende 'stinkend' rijke gemeenten die alleen maar profiteren van de armlastige grootstad.

### Erik Grietens: "Je kunt in Gent niet zeggen dat de stad niets doet."

Komt daar nog bij dat bestuurders van grote steden het geld de voorbije decennia meer dan behoorlijk lieten rollen – grootschalige en vaak weinig relevante projecten zijn te vaak de troetelkindjes van de burgermoeders & -vaders geweest.

### Het kwade houdt vol

Dat ze de grote problemen niet onder controle krijgen, kun je de stadsbestuurders overigens moeilijk kwalijk nemen. Daarvoor ontbrak het hen lange tijd aan middelen, de hogere overheid komt nog maar recent met de nodige fondsen over de brug. En zonder die 'externe' steun kan geen enkele grote stad het nog redden, daarvoor is de balans tussen inkomsten en uitgaven teveel uit evenwicht – ook op die plaatsen waar ze hun budget heel keurig beheren.

Maar wat je ze wel kunt kwalijk nemen, is dat ze nog steeds beslissingen nemen die de leefbaarheid van de stad op korte en op langere termijn blijven aantasten. Dat ze de verkeersstroom nog steeds tot in het hartje van de stad lokken. Dat ze geen aandacht hebben voor groen in de buurt, dat ze de woonmarkt teveel in handen van de private sector laten ... "Je mag het belang van grondbeleid niet onderschatten", zegt BBL-medewerker Erik Grietens, Gentenaar met Kempense roots. "Alleen een grondbeleid kan zorgen voor voldoende groen en kan de woningmarkt in evenwicht houden." Hij haalt daarbij onder andere het probleem van de studentenkamers aan. "Grotere huizen worden steevast verbouwd tot kamers, studio's of appartementen voor studenten. Dergelijke woningen zijn ook gegeerd door jonge gezinnen met kinderen, maar ze worden zeldzaam en bijgevolg veel te duur, zodat die gezinnen de stad noodgedwongen verlaten. En daarom heeft de stad Gent een stedenbouwkundig reglement ingevoerd, dat verbiedt om grotere huizen (groter dan 250 m<sup>2</sup>) in studio's, kamers of appartementen op te delen. Dat is op papier alvast een goede zaak, want in de praktijk is het natuurlijk moeilijk te controleren."

Ondergrondse parkeerplaatsen in het centrum van de stad zijn de dada van alle besturen: hier een nieuwe in de omgeving van de Genste Bijloke.





# Grootstedenbeleid in regeerakkoord Verhofstadt II

## Mooie voornemens, vage doelstellingen

In de kersverse regering 'Verhofstadt bis' is Marie Arena (PS) de nieuwe minister voor grootstedenbeleid. Minister Arena was in het verleden in de Waalse regering actief rond werkgelegenheidsbeleid. Met grootstedenbeleid heeft ze zich tot nu toe niet echt beziggehouden, en het is dan ook onduidelijk welke prioriteiten ze de volgende jaren zal leggen.

Ook het regeerakkoord maakt ons niet veel wijzer. Onder de hoofding 'Leefbare wijken in leefbare steden' bevat het weliswaar een aantal goede voornemens, maar die zijn zo vaag omschreven dat je er alle kanten mee uitkan. De vier grote doelstellingen in het regeerakkoord zijn:

koord zijn:

\* het versterken van de contracten met de grote steden, door de middelen meer te concentreren op een beperkt aantal achtergestelde buurten;

\* meer veiligheid en minder overlast, met de aanduiding van een overlastverantwoordelijke per stad;

\* strijd tegen armoede en uitsluiting, via positieve discriminatie;

\* betere huisvesting.

Wat die mooie voornemens dan concreet inhouden, blijft in het midden. Onder 'betere huisvesting' lezen we bijvoorbeeld dat de rege-

ring het fenomeen van de huisjesmelkers zal bestrijden, "door maatregelen te nemen om de minstbegoede huurder te beschermen" en door "de huurwet te evalueren en een nieuw evenwicht te zoeken tussen huurders en verhuurders". Dat zegt natuurlijk niets. Een concrete mogelijkheid is bijvoorbeeld dat de huurprijs gekoppeld wordt aan de kwaliteit van een verhuurde woning of appartement. Op die manier kunnen huisjesmelkers geen fortuinen meer vragen voor het verhuren van krotten. Of de regering dat bedoelt met 'een nieuw evenwicht' valt nog af te wachten ...

Erik Grietens

### Aangenaam wonen

Want als een stad in de eerste plaats mensen nodig heeft die er willen wonen, dan willen die mensen er pas wonen wanneer het er goed, aangenaam en betaalbaar wonen is. En aangenaam wonen heeft heus niet alleen met onveiligheid en criminaliteit te maken. Aangenaam wonen heeft ook en vooral te maken met een evenwichtig woningaanbod. Met leuke, verkeersarme en vooral parkeervrije straten. Met buurtparkjes en speelpleintjes voor de kinderen. Met veel groen in de stad – ook in de eigen buurt. Met veel water en zuivere waterlopen, geen open riolen. Met een bloeiende handel en horeca, geen winkellinten langs de invalswegen. En ook: met een beetje beweging in de stad, met culturele evenementen en feesten, die de stad opnieuw een stukje van de grandeur geven die ze nodig heeft ...

Toch, zeggen Gentenaar Erik Grietens, Antwerpenaar Kristof Boving en Brusselaar Chris Ceustermans, zit er beweging in het beleid. Elk van hen ontwaart in zijn stad verandering, misschien nog het meest in Gent. Zegt Erik

Koen Temmerman:

"Veiligheidsbeleid, neen  
bedankt"

Grietens: "Je kunt in Gent niet zeggen dat de stad niets doet." Brussel wordt dan weer met een specifiek probleem geconfronteerd. Daar heb je op het niveau van de grote stad geen stadsbestuur, maar een gewestregering. "Die voert vaak een goed beleid," zegt Chris Ceustermans. "Maar het zijn de gemeentebesturen die dat beleid in de praktijk moeten brengen. En de Brusselse gemeenten zijn vaak baronieën waar dat beleid stilvalt. Omdat er geen geld, geen visie en vooral geen politieke wil is."

### Van SIF naar Stedenfonds

Niet alleen op stedelijk niveau zit er een beetje schot in de zaak, ook het overheidsbeleid terzake krijgt steeds meer samenhang. Zo zette de Vlaamse regering met het Sociaal Impulsfonds (SIF) een eerste belangrijke stap. In de praktijk zag je echter dat die SIF-gelden door de steden niet meteen slecht werden besteed, maar toch zelden leidden tot een coherente aanpak van het beleid. Daarom werden de SIF-gelden verdeeld over het Gemeentefonds en het nieuw opgerichte Stedenfonds. Dat Stedenfonds trad op 1 januari



Vreemd dat de stad Gent in het Structuurplan niet eens melding maakt van de 'beluiken'. Ze zijn niet alleen typisch voor deze stad, wanneer de bewoners zelf het heft in handen nemen, kunnen het best ook gezellige woonbuurten zijn.

dit jaar in werking en beschikt jaarlijks over een budget van ongeveer 100 miljoen euro. Het heeft de opdracht om Vlaamse steden financieel te ondersteunen bij het voeren van een duurzaam stedenbeleid.

Het Stedenfonds richt zich tot de grootsteden Antwerpen en Gent, de regionale steden Aalst, Brugge, Hasselt, Genk, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, die optreedt als bevoegde instelling voor het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad.

Met het Stedenfonds wil de Vlaamse regering, samen met deze steden en de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de volgende doelstellingen realiseren:

- de leefbaarheid van de steden verhogen, zowel op stadsniveau als op wijkniveau
- de dualisering tegengaan
- de kwaliteit van het democratisch besturen verhogen

Wellicht is het allemaal nog lang niet genoeg, maar we mogen hopen dat deze initiatieven een eerste stap zijn naar een beleid dat onze grootsteden opnieuw op het voorplan brengt, dat van onze steden opnieuw de laboratoria maakt van de sociale en maatschappelijke vernieuwing in Vlaanderen. Om dat te realiseren is er nog een héél lange weg te gaan ...

### Stedelijk beleid op het wereldwijde web

Op het Internet vind je natuurlijk honderden websites over stedelijke problematiek, stedelijk beleid, stedenbouw, sociale geografie ... Beslist de moeite zijn alvast deze:  
[www.kuleuven.ac.be/StADT/](http://www.kuleuven.ac.be/StADT/)  
[www.thuisindestad.be](http://www.thuisindestad.be)  
[www.viboso.be](http://www.viboso.be)



## BRUSSEL, GENT EN ANTWERPEN

Ondergronds parkeren,  
bovengronds filerijden

Tekst: Stef Boogaerts Foto's: Sofie Hanegreefs, Stef Boogaerts, Bral



1



2



3



4

1. De Groene Vallei in Gent: een belangrijk stukje spontaan groen dat nu toch behouden blijft.

2. Brussel: toch nog een stukje groene open ruimte, met hoogbouw op de achtergrond.

3. Groenarme straten in de negentiende eeuwse gordel rond het Brusselse centrum. Zo creëert men groene vingers die tot in het centrum van de stad moeten lopen.

4. De heraanleg van de leien in Antwerpen: een gemiste kans, dit had een stedelijke boulevard met een stadspark kunnen worden, nu wordt het een snelweg.

Hoe de ideale stad eruitziet, weten we natuurlijk wel. Maar die bestaat alleen maar in onze dromen, en daarom nam Milieurama de proef op de som. We trokken op pad in de drie grootsteden die Vlaanderen 'rijk' is: Gent, Antwerpen en Brussel. En we hadden er telkens een exquise gids ter beschikking: Chris Ceustermans, afscheidnemend coördinator van Bral, in Brussel, Erik Grietens, medewerker ruimtelijk beleid van BBL, in Gent en stedenbouwkundige Kristof Boving van het wijkcomité Haringrode in Antwerpen. We zetten de toestand in onze grootsteden uiteen aan de hand van 5 thema's: groen, mobiliteit, woonkwaliteit, water en afval.

## Groen

## GENT

Natuur in de stedelijke omgeving, daar hebben ze in Gent één belangrijk voorbeeld van. Noem het gerust een symbooldossier, want voor het behoud van de Groene Vallei wordt al heel lang actie gevoerd. "Neen, niet voor het bestaande park, daarover is nooit discussie geweest. Wel over de 4 ha spontane natuur die op het gewestplan als woonzone staan ingekleurd. Eigenlijk is dit het terrein van een voormalige textielfabriek, ooit de eerste met elektrische verlichting en alleen al om die reden een bezienswaardigheid in die tijd."

In de jaren zeventig werd er een eerste woonblok neergepoot – door Amelinckx, de aannemer die in die tijd heer en meester was op de Belgische hoogbouwmarkt. En dat zie je er ook aan, want het is zo'n typische building met bruinglazen terrasafscheidings. Het hoogtepunt van de Vlaamse lelijkheid.

"Nadien kwamen er nog vele plannen om nieuwe blokken te bouwen, maar telkens was er ook actie tegen, dit stukje ruige natuur wordt ook door de omwonenden heel erg gewaardeerd," zegt Erik. "Tijdens de vorige legislatuur wilde schepen Van Rouveroy al wel meer groen, maar toch ook nog fors bebouwen. Nu, met schepen Karen Temmerman, is er pas echt een doorbraak. Nu zou er alleen aan straatkant, aan de Coupure, nog een woonblok komen. En dat stoort niemand. Ook de participatie van de bevolking aan het beleid is nu veel beter."

Internationaal geldt 30m<sup>2</sup> groen per stadsbewoner als norm. 5 m<sup>2</sup> moet daarvan in de buurt (minder dan 250m) liggen, 10 m<sup>2</sup> op wijkniveau (250 m tot 1000 m) en 15m<sup>2</sup> op stadsniveau. In Gent heeft men een norm van 10m<sup>2</sup> in het bestuursakkoord opgenomen, en die werd overgenomen in het structuurplan, dat recent van kracht werd. "Dat is inderdaad slechts één derde van wat het zou moeten zijn, maar we hebben nu tenminste een norm. En het is mede dank zij deze norm dat de Groene Vallei groen blijft ... In het Structuurplan Vlaanderen zijn doelstellingen

opgenomen voor de oppervlakte van woningen en bedrijventerreinen, wij vragen dat ook voor de zachte waarden," zegt Erik.

Het behoud van de Groene Vallei is een prachtige zaak, maar daarnaast beschikt ook Gent over veel te weinig groen, vooral ook in de negentiende eeuwse gordel zijn de groene stippen erg schaars.

## ANTWERPEN

"In Antwerpen wordt veel blabla over natuur in de stad verkocht, maar tot nu toe is daar heel weinig van gerealiseerd, ook niet door de Agalev-schepenen," zegt Kristof Boving. "Op lokaal niveau zijn er ook heel weinig plannen om aan concrete groeninvulling te doen. Te weinig budgetten en te weinig draagkracht. Wanneer je een boom in de straat vraagt, dan zegt de Stad dat ze geen geld en mankracht voor het onderhoud heeft. Het bestuur wil ook niet meer groen: bebouwen brengt meer geld op, het moet renderen. Kijk maar naar de voormalige droogdokken ... Er is natuurlijk wel het spooreplacement Antwerpen-Noord, waar – op vraag van de bewoners – veel groen wordt voorzien."

Nochtans is er grote nood aan meer groen. "Het stadspark en het Nachtegalenpark worden gewoon platgewandeld, de druk op het bestaande groen is onhoudbaar. Het GNOP voorzag groen als structurerend gegeven in de stad. En juist dat groen zijn ze nu overal aan het verkavelen en volbouwen: aan het Hof ter Lo in Borgerhout, aan het Sportpaleis, aan het Zuidpark ...

## BRUSSEL

"Brussel heeft wel grote lappen groen, maar op wijkniveau ontbreekt het nog meer dan in Antwerpen en Gent," zegt Chris Ceustermans. "Die situatie is vrij contradictorisch. Brussel is de groenste stad ter wereld, maar het groen is extreem ongelijk verdeeld. In de zogenaamde 2de gordel, met Ukkel en Bosvoorde, waan je je soms



in de Ardennen. In het centrum heb je op de Warande na niet veel, en in de 1ste gordel, met onder andere Sint-Joost en Kuregem, heb je zo goed als niets. De jeugd, de toekomst van Brussel, groeit op in een buurt waar geen boom te zien is."

Brussel hanteert geen norm of richtgetal, maar wil wel een groen netwerk creëren: le rayon vert. "Dat zijn kilometerlange groene assen die tot in het centrum van de stad lopen. Dat kan via het herwaarderen van trage wegen, het stimuleren van voortuintjes ... Maar de missing links zitten

## Mobiliteit

### GENT

Over het mobiliteitsbeleid is Erik Grietens niet echt te spreken. "We hebben inderdaad een mobiliteitsplan, zegt hij. En er is in de stad een degelijk fietsbeleid, daar wordt ruim aandacht aan geschonken. Er worden voorsorteerstroken voorzien voor fietsers, op nogal wat plaatsen wordt een gescheiden fietspad gecreëerd, er worden veilige doorgangen onder bruggen aangelegd ... Natuurlijk is dat nog niet voldoende. Zo bleek uit onze tellingen dat er aan het station 4000 fietsen gestald staan, en dat er slechts 1800 plaatsen waren. Na ons protest werden er recent 300 extra gecreëerd. Zo zijn we toch al halverwege. En het is wel bemoedigend dat er reactie is van het beleid wanneer we een signaal geven. Maar de stad kan en wil geen keuzes maken. Je kunt in de smalle Gentse straten niet auto's, fietsers én openbaar vervoer combineren. De bussen en trams staan hier constant in de file. En de stad blijft zweren bij ondergrondse parkeergarages. Ze plannen er zelfs eentje aan het station, achter het postgebouw. En aan de afrit van de snelweg verrijzen gigantische kantoren. Een prima beleid om de werknemers in de auto en uit de trein te houden!"

En je houdt het niet voor mogelijk, maar zelfs onder de speelplaats van de bekende Sint-Bavoschool (waar CD&V-politica zuster Monica de plak zwaait) wordt een ondergrondse parkeerplaats aangelegd. "Wanneer de kinderen tijdens de speeltijd wat frisse lucht komen happen, ademen ze voortaan de kankerverwekkende stoffen van de ondergrondse auto's in. Ondanks het feit dat onderzoek heeft aangetoond dat er in Gent meer doden vallen door de uitlaatgassen (fijn stof) dan door verkeersongevallen ..."

Het falen van het mobiliteitsbeleid zie je overigens als een slang door de stad kruipen. De zogenaamde parkeeroute, die de ondergrondse parkeerplaatsen verbindt, is niets anders dan een constante, georganiseerde file.

### ANTWERPEN

"De heraanleg van de leien is een gemiste kans", valt Kristof Boving meteen met de deur in huis. "De leien blijven een drukke verkeersader met zwaar autoverkeer die dwars door de stad snijdt. Het had een prachtige stadsboulevard kunnen worden, zelfs met een stadspark erbij. Waarom kan in Antwerpen niet wat in Hasselt wél kan? En tijdens de werken aan de Singel had men, in plaats van dure noodbruggen te plaatsen, de capaciteit kunnen voorbehouden voor regionaal en internationaal verkeer. Nu jaagt men het verkeer een stuk door de stad, op internationaal niveau wordt er al gewaarschuwd voor de verkeerschaos die Antwerpen de komende jaren te beurt gaat vallen. En natuurlijk is zo'n chaos nefast voor het stedelijk milieu. Want ook het openbaar vervoer biedt geen enkele garantie dat het

vooral in het centrum. Die moeten we vooral in renovatiezones proberen in te vullen, in hefboomgebieden zoals Turn & Taxis. En via de wijkcontracten. De veeartsenijschool in de Anderlechtse Kuregemwijk staat sinds 1990 leeg. Nu gaat daar een privé-investeerder aan de slag, en komt er onder andere een semi-publiek park. Er is wel duidelijkheid op gewestelijk niveau, maar de cruciale plaatsen zijn in privé-handen. En die pakken eerst het rendabele aan, daarna pas het groen. En het gewest is straatarm ..."

deze stroom gaat kunnen opvangen. En bovendien gebruikt dat openbaar vervoer dezelfde assen waarop de auto's eindeloos staan aan te schuiven."

En net als in Gent en Brussel blijkt men ook hier bij ondergronds parkeren te blijven zweren. In het autonome bedrijf dat het parkeerbeleid voert werken best wel bekwame ambtenaren met kennis van zaken, maar het ontbreekt vaak aan een visie op de dynamische mobiliteitsontwikkelingen van vandaag. "En wanneer men het over duurzame mobiliteitsprojecten heeft, beperken die zich tot enkele honderden auto's. Zoals Punt aan de Lijn", zegt Kristof, "dat is best leuk, maar hoeveel auto's staan daar op de parkeerplaats, op 200 meter van de afrit van de snelweg? Met andere woorden: hoeveel auto's hou je zo uit de stad? Het zijn er hooguit 300, een tienvoud zou nog schamel zijn ... En fietsbeleid in Antwerpen? Vorige week is er op de leien nog een fietser doodgeregden." Wel leuk, en het wordt nog gebruikt ook, is het fietspad aan de ring, waartoe Mieke Vogels het initiatief nam. "Alleen jammer dat de radialen naar de stad ontbreken. En het beleid van Vogels werd door haar opvolgster An Coolsaet weer compleet afgebouwd."

### BRUSSEL

"We hebben nu eindelijk een mobiliteitsplan op gewestelijk niveau, het zogenaamde Irisplan. Dat is natuurlijk positief," zegt Chris Ceustermans, "en in grote lijnen is het ook een zeer goed plan, met een gewestelijk fietsnetwerk, trams in een



In het nieuwe spoorcomplex Antwerpen-Noord is, mede op vraag van de buurtbewoners, wél veel groen voorzien. Een mmoi belangrijk project voor dit stadsdeel.



1. Bovengronds parkeren in Brussel, een compleet gebrek aan beleid.
2. Parkeergarages in de woonwijken: dit had ook een leuk buurtparkje kunnen zijn.
3. Voor de fietser is er in Gent wel veel aandacht.
4. De Scheldekade in Antwerpen: een immense ruimte, waarmee niets gebeurt. Tja, dan parkeren we er maar auto's op ...





1e/2. De buurt rond het Antwerpse Koningspleintje maakt een steile opgang. Dat heeft het aan een aantal ruimtelijke ingrepen te danken (zoals dit Permekegebouw op de achtergrond, maar zeker ook het nieuwe Designcenter op de volgende foto), maar ook aan de aanpak van de criminaliteit.

3. Wonen in de stad: het kan leuk zijn, maar dan moeten we dergelijke steriele woonstraten wel even anders inrichten.



1



2



3



De soap rond de toekomst van het militair hospitaal in Antwerpen heeft er intussen al wel toe geleid dat het prestigieuze kunstinstituut HIKS uit de stad verdwijnt. Blijkbaar heeft niemand begrepen welke dynamiek zo'n instituut aan de buurt en zelfs aan de stad kan geven? Denk maar aan het effect van de modeacademie!

eigen bedding, tegen 2006 zone 30 in alle woonstraten, en subsidies voor de gemeenten die dat willen uitvoeren. Alleen loopt het op dat lagere niveau heel traag en vaak gewoon mis. De Brusselse gemeenten moeten dat nu concretiseren in eigen mobiliteitsplannen. Sint-Joost-ten-Node is de eerste gemeente met een plan, maar durft het niet te implementeren, en in Anderlecht gaan ze eerst nog eens 18 maanden studeren." Blijkbaar is de relatie tussen het Brusselse Gewest en de gemeenten wel gedoemd tot mislukken. "Het Gewest maakt keuzes, maar de gemeenten krabbelen terug. De plaatselijke politici staan té dicht bij de mensen om een ingrijpend beleid te voeren. In Sint-Gillis wonen 40 000 mensen, in Anderlecht 90 000. Dat zijn dorpen die met een grootstedelijke problematiek kampen. Zo zijn de meeste wegen gemeentewegen, dus daar raken we geen stap vooruit. En in het Irisplan krijgt de tram eindelijk een eigen bedding, maar ook dat is een gemeentelijke bevoegdheid. In Anderlecht en Sint-Gillis protesteren bewoners tegen nieuwe trambeddingen. Dat verzet, die blokkade heeft eens te meer een geping-pong opgeleverd tussen de gemeenten en het Gewest. Ook het parkeerbeleid, en het uitreiken van bewonerskaarten, is een gemeentelijke bevoegdheid. In het centrum zijn meer dan 20 000 ondergrondse parkeerplaatsen. Die raken maar voor 60% bezet. Waarom? Omdat er bovengronds massa's parkeerplaatsen zijn, en bovendien wordt er tegen wild parkeren nauwelijks opgetreden. Brussel is één grote parkeerplaats. Overigens," mijmert Chris, "willen de Brusselaars zelf de auto wel uit de stad? 60% van het verkeer in Brussel heeft geen bestemming in Brussel, maar tegelijk veroorzaken de Brusselaars zelf ook 60% van het autoverkeer in de stad. De

bewoners willen vaak wél. Uit een enquête in de omgeving van de Louisalaan bleek tijdens de eerste Week van de Vervoering dat heel veel mensen te voet, met de fiets of met het openbaar vervoer komen winkelen. De mensen vragen ook investeringen in openbaar vervoer en in omgevingskwaliteit. Maar het zijn de handelaars en de politici die aan het Nimby-syndroom lijden. Er moet meer druk van het Gewest komen: doen, anders draaien we de geldkraan dicht." Maar net als in Gent durft men ook hier geen keuzes te maken. "De Anspachlaan is een snelweg midden in de stad. En men durft die niet eens door te knippen."

Maar het hoeft, gelukkig, niet allemaal negatief te zijn. "We hebben enkele knappe zones 30, zoals in de Begijnhofwijk. En in de Veytswijk is men momenteel bezig. De bedoeling is dat de komende jaren, tegenwijzersin, alle woonstraten op die manier worden aangepakt. Ook de gewestelijke fietsroutes, die in een stervorm zijn uitgetekend, zijn heel knap. Alleen is de aanleg daarvan de verantwoordelijkheid van de 19 gemeentebesturen, en daar zit het eens te meer vaak strop."



Het nieuwe gerechtshof Antwerpen: een prestige-project dat ten koste gaat van een behoorlijke lap groen – de 'Konijnenweide'. Zo hoort het dus niet.

## Woonkwaliteit

### GENT

De voorbije jaren hebben de grote steden heel wat inspanningen gedaan om de woonkwaliteit te verbeteren. Maar niet alle initiatieven zijn even geslaagd, Gent beschikt terzake zelfs over een hele rist miskleunen. "Dat de beluiken niet eens in het Structuurplan worden vermeld", verbaast

Erik Grietens heel bijzonder. "Dat is toch typisch voor Gent." Op sommige plaatsen toveren de bewoners zelf zo'n beluik om tot een klein woonparadijsje, en dan doet het extra pijn wanneer je ziet waar overheid en/of private investeerders andere beluiken compleet mismeesteren.

Nog een miskleun is het nieuwe woonblok aan de Bijloke. Het woonblok op zich valt best nog wel mee, maar dat men de oude tuin van het voormalige en nabijgelegen blindeninstituut in een steriele grasvlakte heeft veranderd, is zonder meer tergend. "Bovendien", zegt Erik, "was dit vroeger een publiek park, nu is de zogenaamde tuin met een metershoog hekken ontoegankelijk gemaakt. En waarom dit park zonodig moest verdwijnen? Omdat er een parkeergarage werd ondergestopt..."

Nog een draak, en een hele grote, is het Urbiscomplex op het Zuid. Waardeloze architectuur en een hopeloos plein ervoor. Een mooi staaltje van hoe een publiek-private samenwerking (pps) kan foutlopen. Nochtans is deze site toch een beetje het visitekaartje van de stad, langs hier komen massa's auto's de stad binnen. Een beter, zeg maar goed project, is het winkelcomplex aan de Einde Were, in de Brugse Poortwijk. Daar heeft men in een oud fabrieksgebouw onderdak gecreëerd voor diverse winkelketens, een meer dan waardig alternatief voor de winkellinten langs de grote invalswegen (die er ik het Gentse natuurlijk ook zijn). In de Gentse binnenstad wordt ook geijverd voor het behoud en de herwaardering van trage wegen. Erik wijst daarbij op het voormalige jaagpad langs de Leie. En op de weg in de buurt van de Bijloke die voor hem best wel mag verdwijnen. "Maar misschien



is dat voorlopig niet echt realistisch", geeft hij toe.

Een korte klim naar de hogere verdiepingen van de stedelijke bibliotheek op het Zuid gunt ons ook een blik op de groendaken. "In deze buurt moet een bepaald percentage van de daken verplicht groen zijn. Dat heeft onder andere met het waterbeheer te maken."

Tot slot: enkele projecten zoals het wél hoort. Het begijnhof bij voorbeeld, dat gerestaureerd wordt met veel zorg voor de historische karakter en dat op die manier een schitterende woonsite wordt. In dezelfde buurt vinden we ook de fraai gerestaureerde Arena van Vleteren, een voormalige paardenhall van de artillerie die nu als gymhal is ingericht. Een project dat internationale belangstelling geniet. En in diezelfde buurt, nog een project met internationale allure. Aan de Brusselsepoortstraat staat immers het gloednieuwe Alphonse de Hollainhof: prachtige hedendaagse architectuur, geïnspireerd op het concept van het begijnhof. En meteen een project dat bewijst dat je met heel veel woningen op een beperkte oppervlakte toch mooi en aangenaam kunt wonen. "Herinner je je nog de storm van protest tegen de normen qua kavelgrootte die in het Structuurplan Vlaanderen zijn opgenomen?" vraagt Erik enigszins retorisch.

## ANTWERPEN

In tegenstelling tot Gent, waar – op het nieuwe en weinig omstreden gerechtshof na – geen grote bouwprojecten op stapel staan, liggen die in Antwerpen zowaar voor het rapen. Je hebt voorerst natuurlijk de omtreden heraanleg van de leien en de al even omstreden bouw van het gerechtshof op de zogenaamde Konijnenweide (daar gaat alweer een stevige lap groen). Maar er zijn ook de twee spoorcomplexen: dat in het centrum en dat van Antwerpen-Noord. Van dat laatste hoor je niemand klagen: een mooi concept met veel groen en een belangrijke meerwaarde voor de buurt, die het daar overigens best wel kan gebruiken.

Het spoorcomplex in het centrum is ook niet mis, en het nieuwe HST-station kan best nog mooi worden, maar ingrijpend is het wel. Het gaat aan de buurt zeker nieuwe impulsen geven, maar anderzijds heb je ook de verdringing van de huidige bewoners van b.v. de Lange Kievitstraat. Gemengde gevoelens dus.

Minder gemengd want behoorlijk negatief zijn de gevoelens rond het militair hospitaal in de Berchemse Haringrodewijk. Het wijkcomité Haringrode wil de gebouwen integraal bewaren en er een mooi project van maken met veel hedendaagse woongelegenheid, flinke lappen groen en ook horeca en handel. Kan hier allemaal, alleen wil het schepencollege nog steeds een behoorlijk gedeelte van de gebouwen tegen de vlakte gooien. Onbegrijpelijk toch, zo'n prachtige gebouwen van zo'n kwaliteit en met zoveel mogelijkheden. De ontwikkeling van deze site kan afstralen op de wijde omgeving, ze kan de motor zijn van nieuwe ontwikkelingen zoals je dat ook op het Zuid hebt gezien. Een stadsbestuur mag dergelijke kansen anno 2003 niet meer laten liggen! En Vlaams minister Van Grembergen is blijkbaar dezelfde mening toegaan: van hem verwachten we heel binnenkort een beschermingsbesluit voor deze site. Voor het HIKS is het echter te laat. Dat gerenommeerde kunsteninstituut zou op termijn eenzelfde dynamiek kunnen ontwikkelen als b.v. de modeacademie. Het HIKS verlaat Antwerpen echter om in Gent een nieuwe en betere stek op te zoeken. Arm Antwerpen ... In diezelfde omgeving staat overigens nog zo'n monumentaal gebouw op

nieuwe en frisse ideeën te wachten: het voormalige kinderziekenhuis van het OCMW.

Nog een site met gigantische mogelijkheden is het Eilandje, en de voormalige droogdokken in dezelfde omgeving. Daar komt natuurlijk het (té) prestigieuze MAS: het Museum Aan de Stroom. Maar voor de rest ontbreekt het de stad ook hier aan visie om deze ruimte creatief in te vullen – het bestuur laat de klus liever aan private investeerders die er alleen maar zo snel en zo veel mogelijk winst uit willen halen.

## BRUSSEL

Ook Brussel heeft zijn grootschalige projecten. Denk maar aan de omgeving van het Zuidstation, waar sinds de komst van de HST steeds meer bewoners moeten wijken voor nieuwe, vaak lelijke kantoren. Een ronduit gemiste kans, getekend: NMBS. Maar geld is er zeker mee verdiend. Veel geld ongetwijfeld.

Een ander grootschalig project is het voormalige goederenstation van Turn en Taxis. In grote lijnen zit het daar intussen wel snor, al vreest Chris Ceustermans toch dat de greep van de privé-sector op de ontwikkelingen op deze site te groot is. "Eerst zullen de harde sectoren er wel hun intrede doen, en wanneer dat voldoende winst oplevert, zullen de investeerders – met enkele jaren vertraging dus – wel even aan de aanleg van het park denken." Want de terreinen van Turn en Taxis zijn werkelijk gigantisch, een ongeziene open ruimte met enorme ontwikkelingskansen, midden in het stedelijk weefsel.

Wel leuk zijn in Brussel de zogenaamde wijkcontracten. Zo'n wijkcontract (v.b.: in de Molenbeekse wijk rond de Ribeaucourtstraat, met Turn en Taxis en de ontwikkelingen aan het kanaal in de onmiddellijke omgeving) omvat naast een aantal sociale doelstellingen ook premies om huizen te renoveren en budgetten om de leefomgeving aangenamer te maken: heraanleg van straten en pleinen, voorzieningen voor voetgangers, fietsers, spelende kinderen ... Voor die wijkcontracten worden de wijken uitgekozen die dergelijke maatregelen het meest kunnen gebruiken. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat die contracten haast allemaal wijken beslaan in de dichtbebouwde, groenarme en vaak verwaarloosde negentiende-eeuwse gordel.

1. In de buurt van het Antwerpse Centraal Station: een leuk woonhoekje.

2. Steriele hoogbouw in Brussel: vergeten dat er in deze stad ook nog graag mensen willen wonen!

3. Groen is belangrijk, maar dit brengt natuurlijk weinig zoden aan de dijk.

4. Cultuur en animatie brengen leven in de stad. Gelukkig hebben de stadsbesturen dat ook steeds beter begrepen.



1



2



3



4



## Water

In het stedelijk milieu is niet alleen de kwaliteit van het water belangrijk, maar ook de fysieke aanwezigheid ervan in het stadsbeeld. Water trekt mensen aan, het geeft een omgeving een grotere belevingswaarde. Veel steden maken plannen om ingebuisde rivieren weer open te leggen, maar zelden worden die plannen uitgevoerd. En zeker niet in de grootsteden, zo blijkt.

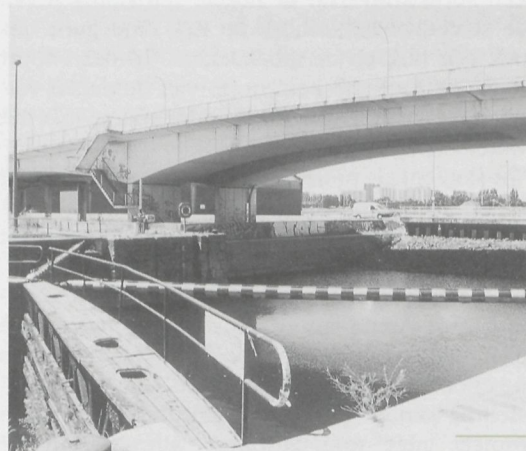
1. Het Antwerpse Eilandje, met de droogdokken, ligt op grote ontwikkelingen te wachten. Alleen ontbreekt het de stad compleet aan visie. Gaat ook dit belangrijke stukje stad door projectontwikkelaars verkwanseld worden?

2. Hier komt het MAS, het (tél!) prestigieuze Museum aan de Stroom. Dat is zowat het enige op het Eilandje waarover al duidelijkheid is. Een stad heeft dergelijke prestigeprojecten nodig, maar ze mogen er niet voor zorgen dat er voor de rest geen geld meer is.

3. De machtige Schelde is de slagader van het fiere Antwerpen. En toch wordt van die omgeving zo'n zootje gemaakt ...

### GENT

De waterkwaliteit van de Coupure is goed, dankzij het waterzuiveringstation van de Bourgoyen. Maar de waterkwaliteit van de Schelde in de stad is bar slecht. Gelukkig komt er binnenkort een persleiding die het afvalwater van Gent, Ledeborg en Sint-Amandsberg naar een nieuwe waterzuiveringsinstallatie in Destelbergen brengt. Positief is ook dat men de verbinding Schelde-Leie wil herstellen. Dan kun je er weer langs het water flaneren, er komen terrasjes en ook een jachthaven. Niettemin is de verbinding louter visueel, want onder het water komt – je raadt het al – een ondergrondse parkeergarage.



1

### ANTWERPEN

Wie in Antwerpen water zegt, zegt eigenlijk Schelde. "En er zit opnieuw vis in de Schelde", zegt Kristof Boving. "De mensen hebben ook weer meer zin om naar de Schelde te gaan, de aantrekkingskracht is er weer. Er is terzake ook een beleid, met watertaxi's e.d."

Alleen jammer dat ze de oevers van die fiere Schelde zo mishandelen: de kades zijn een langgerekt lint open ruimte in de stad, en daarmee gebeurt helemaal niets. Behalve er auto's op parkeren natuurlijk.

Van opnieuw meer water in de rest van het stadsbeeld te brengen is in Antwerpen ook geen sprake. Het oude reiensysteem gedeeltelijk weer openleggen, daar wordt niet eens van gedroomd. Weet je dat b.v. de Wapper, met het Rubensmuseum, vroeger zo'n rei was? Daar opnieuw een open waterpartij creëren is een wel heel erg natte droom. Maar aan Antwerpen is die blijkbaar (nog) niet besteed.

### BRUSSEL

"De waterkwaliteit in Brussel is bar slecht", zegt Chris Ceustermans. "Nu wordt de hele Brusselse smurrie nog steeds uitgebraakt ter hoogte van de Budabrug. Maar tegen 2006 is het nieuwe waterzuiveringstation Brussel-Noord operationeel, en dan is dat probleem van de baan. Alleen vraag ik me af of die installatie niet te groot is gedimensioneerd. De grootte is gebaseerd op piekdebieten. Je hebt dan hoofdzakelijk regenwater, want in Brussel hebben we nauwelijks gescheiden rioleringen. Het rioleringsbeleid zat tot nu toe trouwens op verschillende niveaus, in verschillende intercommunales, en dat leverde alvast geen éénvoudig beleid op. Er komt nu wel 1 beheerscentrale voor alle rioleringen, alleen lijkt het een beetje moeilijk om de postjes verdeeld te krijgen." De Zenne zit in Brussel volledig onder de grond, en voorlopig zijn er geen plannen om die weer boven te halen. "Er wordt ook weinig rond gewerkt," zegt Chris. "Wel wil men de oude droom van de Brusselse burgemeester realiseren: een wandelpromenade langs het kanaal, op de grens tussen Brussel en Sint-Jans-Molenbeek. In die buurt, achter het Kaaithheater, ligt er deze zomer overigens al een 'plage'."

"En er wordt ook gewerkt aan een blauw netwerk," zegt Chris. "Maar dan wel in de buurt van het tramstation van Woluwe, ver van het stadscentrum. Nochtans liggen er mooie kansen, onder andere met de vijvers van Elsene. Waar vandaag het Flageyplein ligt, lag er ooit ook een vijver. Jammer dat men die bij de heraanleg van de omgeving niet in ere heeft hersteld: nu zit er een bekken onder om piekdebieten op te vangen. Van een duurzaam waterbeheer kunnen we dus bezwaarlijk spreken?"



2



3



## Afval

De bevoegdheid van een lokaal bestuur inzake afval blijft in grote mate beperkt tot het verwijderen van afval, of beter: van gebruikte goederen. In Vlaanderen wordt het afvalbeleid geregeld door de Ovam, op basis van het afvalstoffenplan. Ook grootsteden als Antwerpen en Gent zijn daaraan onderworpen. Maar het vraagt in een grote stad wel enige creativiteit om het afval in alle wijken op een ordelijke en gescheiden manier te verzamelen.

### GENT

Gent is een flink maatje kleiner dan Brussel en Antwerpen, en dat zorgt ervoor dat het niet de grote afvalproblemen kent waarmee de grotere broers wel kampen. In Gent gebeurt de afvalverwijdering door de intercommunale Ivago ([www.ivago.be](http://www.ivago.be)). Dat beleid is volledig afgestemd op het Vlaamse beleid terzake en is haast een kopie van wat op veel andere plaatsen in Vlaanderen gebeurt. Maar wel met verbranding als laatste stap. Er is een aparte regeling voor hoogbouwappartementen, daar wordt het afval in één lokaal verzameld.

### ANTWERPEN

Herinner jij je ook nog de beelden van boze appartementbewoners van Luchtbal die het doorgedreven afvalscheidingsbeleid van Mieke Vogels niet pikten? Intussen heeft Antwerpen al een hele weg afgelegd, in die mate zelfs dat men daar vanuit Brussel met veel afgunst zit naar te kijken. Waar veel mensen op beperkte oppervlakte samenwonen, moeten de huisvestingsmaatschappijen de afvalscheiding realiseren. De stad heeft nu ook een oplossing voor wooncomplexen zonder buitenruimte: 'recyclagestraatjes'. En dat blijkt nog te werken ook. Al vraagt het wel een hele communicatie, je zit tenslotte vaak in wijken die sowieso al moeilijk zijn. Het beleid in Antwerpen houdt ook rekening met de sociale en financiële draagkracht van de bevolking. En dat creëert een nieuwe vorm van afvaltoerisme vanuit de rijke buurgemeenten. Stel je voor: mijnheer de directeur die 's ochtends in Schilde zijn afvalzak in de koffer van z'n peperdure auto gooit om hem in de buurt van zijn kantoor ergens voor een voordeur te droppen ...

### BRUSSEL

"Op het vlak van afval lopen we in Brussel 7 à 8 jaar achter op Vlaanderen", zucht Chris Ceustermans. "Het gewest laat heel veel kansen liggen. We hebben het openbaar onderzoek voor het derde afvalstoffenplan 2003-2007 net achter de rug, en in tegenstelling tot het Vlaamse afvalstoffenplan, waarin een verdere reductie van de restafvalberg wordt voorzien, staat er in het nieuwe Brusselse plan geen reductiedoelstelling meer. In het vorige stond die wel: 10%, maar die werd niet gehaald. En nu zegt men: we gaan onszelf geen blaasjes meer wijsmaken. Wel heeft men de doelstelling om economische groei en groei van de afvalberg te ontkoppelen, dat wil dus zeggen: het stimuleren van economieën die afvalarm werken. De afvalproductie is min of meer stabiel, historische stijging van de afvalproductie is ook in Brussel afgetopt. Een kringloopbeleid is er niet. Hergebruik en composteren zijn nu wel in het plan opgenomen. In Brussel zijn er meer dan 100 compostmeesters, en voorziet men wormenbakken voor mensen in appartementen. Een aantal gemeenten geeft ook subsidies voor composteren."



"Dat zijn weliswaar aanzetten, maar dan schiet de communicatie weer zwaar tekort. En bovendien is het administratief ook niet makkelijk. 'Net Brussel' doet ophaling, properheid en het gewestelijk containerpark (naast de verbrandingsoven), preventie is dan weer de bevoegdheid van het Brussels Instituut voor Milieubeheer (BIM), composteren en kringloopbeleid ook."

"Ook op het vlak van containerparken hebben we een zeer grote achterstand. Er is één gewestelijk containerpark, er is een kleintje in Sint-Joost en ook eentje in Oudergem, maar geen in Brussel of Schaarbeek. De plannen terzake in het vorige beleidsplan werden nooit gerealiseerd. Ook de inzameling van PMD via de blauwe zak blijft zwaar onder de verwachting. Probleem? Dichtbevolkt, kleine oppervlakte, arm ... Brussel heeft een kleinschalig beleid nodig, op wijkniveau, zoals in Antwerpen, niet de milieuconvenants zoals we die in Vlaanderen kennen."

En dan is er natuurlijk nog de verbrandingsoven. "Het Brusselse afvalbeleid is een vuilzakkenbeleid: 'alle zakken naar de oven, 540 000 ton per jaar'. Met 3 ovens is de Brusselse installatie de grootste in België. Het gewest heeft daar veel geld ingestoken. 49% van de aandelen werd verkocht aan Watco, die de oven uitbaat. De installatie moet nu renderen, de overcapaciteit wordt desnoods aan Vlaanderen verkocht. Dergelijke publiek-private samenwerking is in Brussel al langer in de mode, we hebben hier altijd een liberaal bestuur gehad."

1. Een Brusselse woonstraat. Dichtbebouwd en arm, zegt Chris Ceustermans. Dat vraagt een heel kleinschalige aanpak van het afvalprobleem.

2. Zoals in Antwerpen, waar men in dergelijke buurten succesvol experimenteert met recyclagestraatjes.

In de volgende Milieurama gaan we dieper in op de verschillende inspraakinitiatieven in de grotere steden, en besteden we ook aandacht aan (het belang van) de aanwezigheid van water in het stadsbeeld.





## CONVENTIE VOOR DE TOEKOMST VAN EUROPA

# Gemiste kans voor milieu en duurzame ontwikkeling

De ambities waren hoog gespannen. Te hoog misschien wel. Want de Conventie over 'de Toekomst van Europa' moest in zestien maanden een heuse Europese grondwet klaarstomen. Een grondwet die er moet voor zorgen dat het Europa van morgen, met 25 lidstaten, vlot en efficiënt zou (blijven) werken. Het resultaat van dat werk werd op 20 juni op de Europese Top in Thessaloniki aan de Europese leiders voorgelegd. En je zou verwachten dat de tekst ook ruime aandacht aan milieubescherming en duurzame ontwikkeling zou schenken – zorg voor de toekomst zou in een modern Europa immers niet misstaan. En toch blijken Giscard & Co juist daar weinig van te hebben gebakken.

Terwijl de Brusselse lanen zich vulden met tienduizenden betogers, richtten de Europese bonzen op de Europese top van Laken in december 2001 een Conventie voor de Toekomst van de Europese Unie op. Die bestond uit 105 leden: vertegenwoordigers van de nationale regeringen en parlementen, de Europese instellingen en de toetredingslanden. De gewezen Franse president Valéry Giscard d'Estaing werd vanonder een dikke laag stof gehaald en op de voorzittersstoel gedropt. Onze eigen ex-premier Jean-Luc Dehaene mocht zich als ondervoorzitter naast hem nestelen. De Conventie kreeg een fors mandaat mee: zorgen dat de Unie efficiënt zou blijven werken, ook wanneer een rist Oost-Europese staten de rangen komen vervoegen. Daarom moest de Conventie zich onder andere buigen over de

*Tekst: Saar Van Hauwermeiren*

bevoegdheidsverdeling tussen Unie en lidstaten en een meer democratische werking van de Europese instellingen. De eerste ambitie van de Conventie was zeker niet om het EU-milieubeleid te versterken. Maar de Conventie kreeg wel de opdracht om de EU dichter bij de burger te brengen. En daar zit uiteraard wel een duidelijke link met het milieubeleid.

## Waakzame milieubeweging

De werkzaamheden van de Conventie werden dan ook van dichtbij opgevolgd door de milieubeweging. Voor het constitutionele deel van de nieuwe grondwet hield de milieubeweging vooral volgende aspecten in het oog: respect voor het natuurlijke milieu en duurzaamheid als basiswaarden, evenwaardig erkennen van de drie pijlers van duurzame ontwikkeling, het vooraan inbouwen van het integratiebeginsel in het verdrag, verankeren van de participatieve democratie, garanderen van transparantie en verruimen van de toegang tot het Europees gerechtshof. De milieubeweging wees er ook op dat verouderde delen van bestaande verdragen rond landbouw, transport, economische en sociale cohesie, gemeenschappelijk handelsbeleid en ontwikkelingssamenwerking moeten aangepast worden aan de principes en doelstellingen van duurzame ontwikkeling en milieubescherming.

## De groene G8

Het Europees Milieubureau (EEB) werkte samen met de andere leden van de 'Green 8' (BirdLife International, Climate Action Network Europe, Friends of the Earth Europe, Friends of Nature International, Greenpeace, European Federation for Transport and Environment en WWF) duidelijke voorstellen en eisen uit voor de Conventie. Volgens voorzitter Ralph Hallo van het Europees Milieubureau maakte de Conventie op dat vlak echter geen vermeldenswaardige vooruitgang.

### Milieu en duurzame ontwikkeling: Wat mag er zeker niet ontbreken in de nieuwe Europese Grondwet?

- Bestaande bepaling rond milieu en duurzame ontwikkeling moeten de 'bottom line' zijn
- De principes van duurzame ontwikkeling en het respect voor het milieu moeten erkend worden als Europese basiswaarden
- Ecologische, sociale en economische basisdoelstellingen moeten als evenwaardig erkend worden
- Het principe dat het milieubeleid in andere beleidsdomeinen moeten worden geïntegreerd, moet behouden blijven
- De grondwet moet garanties bieden voor tijdige en gepaste consultatie van de samenleving over voorstellen voor wetgeving of inhoudelijke programma's in alle fases van de besluitvorming
- Een grotere toegang tot het Europees Hof van Justitie moet een fundamenteel recht zijn van individuele burgers
- Het principe van besluitvorming met gekwalificeerde meerderheid moet op alle onderwerpen voor het beleidsdomein milieu worden toegepast, ook voor milieufiscaliteit
- Het nieuw grondwettelijk verdrag moet een energiehoofdstuk opnemen waarvan de formulering beantwoordt aan de principes van duurzame ontwikkeling en integratie van milieudoelstellingen. Het Euratomverdrag moet afgeschaft worden, zeker de bepalingen rond nucleaire energie.





Onder andere ondervoorzitter Jean-Luc Dehaene, voorzitter Valerie Giscard d'Estaing en Guillermo Amato applaudisseren bij de voorstelling van de Europese Conventie. Wellicht applaudisseren ze vooral voor zichzelf? Want van ons moeten ze het alvast niet verwachten. En ook in sociale en veel andere hoeken wordt er meer dan gemord over de Europese grondwet die nu voorligt.

Anderzijds blijft de Conventie wel verschillende doelstellingen en principes onderschrijven die essentieel zijn voor milieu en duurzame ontwikkeling. Dat was vooral het resultaat van intensief lobbywerk door de milieubeweging. In de eerste teksten verscheen het fundamentele principe van integratie van milieubeleid immers niet. Nochtans kunnen milieudoelstellingen nooit gerealiseerd worden als andere beleidsdomeinen daarvoor geen inspanningen leveren. Het vergde ook heel wat lobbywerk om de ecologische doelstellingen op voet van gelijkheid te krijgen met de sociale en economische.

### Unanimiteitsvereiste werkt verlamdend

De milieubeweging deed heel wat voorstellen om het EU-milieubeleid en de publieke participatie te versterken, maar die werden niet weerhouden. Beslissingen rond fiscale maatregelen voor milieudoelstellingen blijven unanimiteit vereisen. Dit leidt tot verlamming van het beleid, zoals aangetoond is door de CO<sub>2</sub>/energietaak. En dat wordt er zeker niet beter op wanneer de EU nog meer leden zal tellen.

Ook de achterhaalde doelstellingen van onder andere het gemeenschappelijk landbouwbeleid en transport bleven onaangeraakt. De Conventie kreeg extra tijd toebedeeld om hieraan verder te werken, maar het is de vraag of ze de wil en de

energie zal hebben om op deze korte termijn nog belangrijke veranderingen aan te brengen. Het energiehoofdstuk in de voorgestelde constitutie is niet bevredigend voor de milieubeweging. Bovendien zou het Euratom Verdrag, dat vasthoudt aan de kernenergie-optie, toegevoegd worden aan de Constitutie.

### Wordt het nog wat?

De Conventie liet de kans dus liggen om op het vlak van milieu en duurzame ontwikkeling een aantal stappen vooruit te gaan. Een Intergouvernementele Conferentie moet nu het werk van de Conventie afmaken. In oktober 2003 moeten – onder Italiaans EU-voorzitterschap – de beslissingen vallen.

#### Meer info?

- standpunten van het EEB en de "Green 8": [www.eeb.org](http://www.eeb.org)
- MiNa-raad: Advies m.b.t. de werking van de Europese Conventie, 3 juni 2003; [www.minaraad.be](http://www.minaraad.be)
- De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling organiseerde in samenwerking met de Mina-Raad een hoorzitting met Jean-Luc Dehaene, ondervoorzitter van de Conventie, en bracht hierover verslag uit aan voormalig minister Tavernier: [www.frdo-cfdd.be](http://www.frdo-cfdd.be).



## Vlaanderen doet het licht uit

Bond Beter Leefmilieu en de Werkgroep Lichthinder van de Vereniging voor Sterrenkunde (VVS) organiseren op 8 november 2003 voor de achtste keer een Nacht van de Duisternis. Ze willen daarmee het beleid en de bevolking attent maken op lichthinder en lichtvervuiling, een problematiek die de laatste tijd aan erkenning wint.

Kwistig verlichten betekent immers niet-rationeel omspringen met energie, met radioactief afval, zure neerslag, luchtverontreiniging en een verhoogde CO<sub>2</sub>-uitstoot (broeikaseffect) als gevolg.

Ook planten en nachtdieren als uil, wezel, paling ... zijn niet gebaat bij lichtvervuiling. Niet alleen bij fauna en flora, maar ook bij de mens verstoort onefficiënt, verkeerd en overmatig verlichten de natuurlijke ontwikkeling en de biotoop. Op straat moet extra aandacht worden besteed aan aangepaste verlichting. Licht kan een verblindend effect hebben: ongevallen op de weg kunnen bijvoorbeeld worden veroorzaakt door een bestuurder die werd verblind. Licht kan

ook gewoon een storend element zijn (bijvoorbeeld bij een natuurwandeling of wanneer het de slaapkamer binnenvalt). Astronomen ontdekten de problematiek van lichtverontreiniging voor het eerst. Vooral in stedelijke gebieden kunnen er nog amper enkele tientallen sterren waargenomen worden. Zonder lichtverontreiniging zouden er dit een 3 500-tal zijn.

Gemeenten, handelaars en bewoners worden aangespoord om de openbare verlichting tijdens de Nacht van de Duisternis te doven. Ook de natuur helpt een handje: in de nacht van 8 op 9 november vindt immers een totale maansverduistering plaats! Van deze duisternis genieten tientallen milieu-, natuur- en sterrenkundeorganisaties om een activiteit te organiseren die lichthinder centraal stelt. Meer informatie over lichthinder, lichtvervuiling en de Nacht van de Duisternis: [www.bondbeterleefmilieu.be](http://www.bondbeterleefmilieu.be) (campagnes, Nacht van de Duisternis), Karen Hiergens (BBL), [karen.hiergens@bblv.be](mailto:karen.hiergens@bblv.be), 02 282 17 46 of Friedel Pas (VVS), [friedel.pas@bvpartners.be](mailto:friedel.pas@bvpartners.be), 0474 50 17 95.



## Studiedag 'De Dijle werkt, integraal Waterbeheer in de Dijlevallei ten zuiden van Leuven'

**20 september, auditorium HEUTZ, Landbouwinstituut KU-Leuven, Arenbergpark 20, Kardinaal Mercierlaan, Heverlee (aansluitend veldbezoek)**

In het kader van het BBL-waterfront organiseren de Vrienden van Heverleebos en Meerdaalwoud vzw een

studiedag rond integraal waterbeheer. Integraal waterbeheer kan wel degelijk een 'win-win'-situatie opleveren. Daarbij wordt de discussie rond waterbeheersing in het bekken van de Dijle ten zuiden van Leuven als voorbeeld toegelicht. Dat gebeurt door een aantal spelers in de discussie: AMINAL Afdeling Water en

Afdeling Natuur en de natuurverenigingen - hun kant van het verhaal te laten toelichten. Er wordt ook een overzicht gegeven van andere lopende initiatieven elders in Vlaanderen. Aansluitend wordt er ruim tijd uitgetrokken om op het terrein de realisaties en de eerste effecten op de natuur in de

Dijlevallei kritisch te gaan bekijken en te bediscussiëren.

Inschrijven door aanmelding bij VHM, Waversebaan 66, 3001 Heverlee, tel./fax 016 23 05 58, [vhm.infocentrum@skynet.be](mailto:vhm.infocentrum@skynet.be) én door overschrijving van 10 euro op 431-0525001-07 - VHM.





# Jachthavens en booteigenaars op weg naar duurzaam watertoerisme

In het kader van de Blauwe Vlag, het internationaal kwaliteitslabel dat jaarlijks uitgereikt wordt door Bond Beter Leefmilieu aan veilige en prope-re jachthavens en zwemwateren met respect voor het leefmilieu, vielen dit jaar 8 Vlaamse jachthavens in de prijzen. Vanaf deze zomer kunnen ook booteigenaars bekroond worden met een blauw vlagje.

Om een wimpel te bemachtigen moeten booteigenaars zich engageren om op een milieuvriendelijke manier hun boot te onderhouden, te herstellen en er ook op een verantwoorde manier mee rond te varen. Elizabeth Lemmens, lid van de jachtclub Antwerpen Willemdok, was de eerste Belgische schipper die op de jaarlijkse persconferentie in juni bekroond

werd met deze wimpel. Met deze wimpel willen we ook de jachthaven-uitbaters een hart onder de riem steken, die meteen merken wanneer er een goedmenende watersporter de haven binnenvaart. Maar de yachtsmen met een blauwe vlag zullen ook een sterk signaal geven aan jachthavens die nog geen blauwe vlag hebben én andere watersporters.

Dit project kadert in een internationaal initiatief van de Foundation For Environmental Education (FEE) dat in meer dan 23 landen, gaande van Vlaanderen tot Zuid-Afrika en de Cariben, yachtsmen bekroond met een blauwe wimpel.

## Composteerbare verpakking voor bio



groentesoorten die alleen in bio-versie worden verkocht. Maar daar zijn natuurlijk niet alle winkels, zeker niet de supermarkten, al aan toe.

Bij Carrefour hebben ze blijkbaar toch begrepen dat biogebruikers niet alleen aan hun eigen gezondheid maar ook aan het milieu denken. Daarom verpakt Carrefour de bioproducten voortaan in een volledig composteerbare verpakking. Het kartonnen schaalje was al lan-

Je hebt je er ongetwijfeld ook al mateloos aan geërgerd: de extra en doorgaans volstrekt overbodige verpakking waarin bioproducten worden gestopt. Denk maar aan het hele Pur Natur-gamma: lekker en gezond, maar allesbehalve milieuvriendelijk, want allemaal in wegwerpverpakking. Voor verse producten is het nog erger: die moeten wettelijk nu eenmaal verpakt worden, om het onderscheid met de niet-biologische producten te maken. Oplossing? Alleen nog bioproducten verkopen, want in dat geval hoeft die verpakking niet. In sommige winkels zie je dat al: een klein rekje met een aantal

ger composteerbaar, al hoort dat natuurlijk veeleer bij het oud papier thuis. Maar voortaan wordt nu ook de plasticfolie vervangen door een folie van cellulose die gewonnen wordt in een duurzaam beheerde en GGO-vrije Eucalyptusplantage. Die mag dus voortaan in de compostbak voor de selectieve ophaling, maar je kan hem ook gewoon in je eigen compostvat droppen. Na 12 weken is de folie daar volledig gecomposteerd.

Inderdaad, dan blijft er nog slechts één vraag. Waarom men die folie in godsnaam niet voor alle versproducten gebruikt natuurlijk.

## Klimaatverandering of niet... We hebben het in elk geval warm gekregen

Ondanks de gematigde temperaturen doen we toch steeds vaker beroep op airconditioning, zowel in auto's als in gebouwen. Dat is niet verwonderlijk gezien de grote, onbeschermde glazen oppervlakken. Zelfs in nieuwbouwkantoorgebouwen zijn 's winters vaak alle zonneweringen dicht terwijl de verlichting en de verwarming branden. Het is nochtans mogelijk om gebouwen zo te ontwerpen dat ze zonder de instraling van daglicht en weldoende zonnewarmte te blokkeren, ook bij volle zon en dertig graden aangenaam van temperatuur en vrij van te felle verblinding blijven. Dat vraagt echter om zeer doordachte concepten en vroegtijdig overleg van ontwerpers, technici, leveranciers van bouwmaterialen en technische uitrusting en aannemers. Voor woningen kan je terecht bij het passief-huis-platform waarvan de professionele leden gemotiveerd zijn om te komen tot gebouwen die conceptueel zeer weinig energie verbruiken. In het kader van de maand van de energiebesparing houden op 25 en 26 oktober opnieuw een aantal eigenaars van energiezuinige tot zeer energiezuinige woningen op onze vraag open huizendag. Meer informatie over de bezoeken vind je op [www.bblv.be/lag](http://www.bblv.be/lag). Wie haar/zijn energiezuinige woning wil openstellen kan zich tot 15 augustus aanmelden via de website of bij Karen Hiergens, 02 282 17 46.

Om de mogelijkheden van energiebesparing meer in de kijker te zetten

werken BBL en Dialoog aan het opzetten van klimaatwijken. Deze zullen met mekaar in een milde onderlinge competitie gaan om de grootst mogelijke vermindering van de CO<sub>2</sub>-uitstoot te realiseren. Daartoe worden energiewijkmeesters opgeleid die de bewoners van de wijken zullen motiveren en activeren. Interelectra en de provincie Limburg en Igemo en enkele van haar gemeenten zijn al bereid gevonden om een aantal wijken te zoeken die de uitdaging willen aangaan. Andere kandidaten zijn nog welkom. Om de professionelen in de bouwsector te motiveren om energiezuinigere en duurzamere gebouwen op te trekken werken BBL en VIBE klimaatcharters uit. Dit zijn overeenkomsten waarin de partijen zich engageren om aan een aantal minimumeisen te voldoen op gebied van energie- en waterverbruik en bij uitbreiding naar bio-ecologisch bouwen op gebied van materiaalgebruik. Dit resulteert in de toekenning van een label dat de deelnemende bedrijven en organisaties positief onderscheidt van andere.

Ten slotte begeleidt het Vlaams klimaatnetwerk met de steun van de Vlaamse overheid de klimaatwerking van de stad Antwerpen, het Platform Agenda-21 in Leuven, de REG-werking van Interelectra en de Milieu Advies Winkel in het Gents Ecologisch Centrum.

Info: Dirk Knapen, 02 282 17 31

## True food netwerk: tegen de verspreiding van GGO's in het milieu

Wie wil meehelpen om de verspreiding van GGO's in het milieu tegen te gaan, kan haar/zijn kracht als consument gebruiken en zich aansluiten bij het True Food Netwerk.

Leden van het netwerk ontvangen regelmatig oproepen om deel te nemen aan cyberacties, petities ... in het kader van de GGO-campagne

van Greenpeace, Velt, Wervel, BBL, VODO en JNM.

Inschrijven? Stuur een e-mail naar [ggo@be.greenpeace.org](mailto:ggo@be.greenpeace.org) met als onderwerp 'inschrijven/subscribe True Food Netwerk' of stuur een briefje naar True Food Netwerk, Haachtsesteenweg 159, 1030 Brussel.

16 september, Graaf de Ferraris-gebouw, Koning Albert II-laan 20, Brussel

Sinds 2001 voeren de KULeuven, de Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw en de Universiteit Gent onderzoek uit naar participatie en draagvlakverbreding bij de planning, de implementatie en het beheer van stadsrandbossen in Vlaanderen. Binnen dit onderzoek werd een communicatiemodel ontwikkeld om de realisatiekansen van nieuwe natuuront-

wikkelings- en stadsbosprojecten te verhogen en de communicatie rond bestaande stadsbossen te optimaliseren. De resultaten van dit onderzoek zullen worden voorgesteld op deze studiedag. Concrete projecten uit Gent en Roeselare zullen het geheel illustreren, aangevuld met voorbeelden uit het buitenland.

Deelname aan de studiedag is gratis, doch inschrijven is noodzakelijk en kan via [Marieette@vbw.be](mailto:Marieette@vbw.be)

Info: [www.vbw.be/PBO](http://www.vbw.be/PBO)



## WTO-CONFERENTIE BELOOFT NIET VEEL SOEPS VOOR HET MILIEU

# De herfst begint heet in het Mexicaanse Cancun

Van 10 tot 14 september is het Mexicaanse Cancun héél even het centrum van de wereld. Dan strijken daar officiële delegaties uit de hele wereld neer, voor het vijfde WTO-onderonsje. En er staat heel wat op het spel. In 1999 slaagden de massale betogingen erin de top grotendeels te doen mislukken, en toen de hoge pieten zich twee jaar later in het ontoegankelijke Doha terugtrokken, geraakten ze er zelf niet uit. De inzet van deze ministerconferentie is dus in de eerste plaats een doorbraak realiseren in de onderhandelingsronde die tijdens de vorige WTO-top in Doha werd gelanceerd. Die gaat, wat dacht je anders, over de verdere vrijmaking van de wereldeconomie. En dat is zonder enige discussie ook voor het leefmilieu geen goede zaak ...

*Tekst: Saar Van Hauwermeiren*

onder andere de WTO wordt gestuurd. In Doha stond milieu nochtans op de agenda. Zo kwamen de regeringen overeen om duurzame ontwikkeling als een horizontale doelstelling doorheen de nieuwe onderhandelingsronde te laten lopen. Bovendien werden milieuaspecten ook voor het eerst als een apart agendapunt opgenomen. Zonder verder in te gaan op de milieupact van de brede onderhandelingsagenda (wat ongetwijfeld ook de moeite zou lonen ...) staan we hier even stil bij dit specifieke milieuhoofdstukje.

## Dubbelzinnig en vaag

Een eerste, niet onbelangrijke bedenking. De onderhandelingsagenda over milieu blijft uiterst beperkt en de teksten zijn dubbelzinnig en vaag. De zogenaamde doorbraak in Doha rond het milieuthema werd dan ook op behoorlijk gemengde gevoelens onthaald. Enerzijds was het positief dat onderhandelingen om de relatie handel-milieu uit te klaren eindelijk mogelijk werden. Maar anderzijds blijft het bij een principiële doorbraak op papier, die in de praktijk weinig dreigt voor te stellen. Bovendien is er ook het grote risico dat de onderhandelingen uiteindelijk in het nadeel van het milieu uitvallen, juist omdat ze binnen de WTO gevoerd worden. Er werd ook geen gehoor gegeven aan de NGO-eis om eerst een grondige duurzaamheidsevaluatie van de vorige ronde te maken. Er komt geen onderzoek over welke gevolgen de liberalisering van de wereldhandel tot nu toe op duurzame ontwikkeling heeft gehad. Nochtans zijn die gevolgen niet te overzien, niet in het minst voor lokale gemeenschappen waar exportproducten geproduceerd worden of natuurlijke rijkdommen worden ontgonnen.

## Multilaterale milieuakkoorden

Het milieuhoofdstuk gaat eerst en vooral over de relatie tussen bestaande WTO-regels en specifieke handelsverplichtingen die voortvloeien uit multilaterale milieuakkoorden (b.v. klimaatverdrag, biosafetyprotocol, conventie over internationale handel in bedreigde diersoorten, Kyotoprotocol, Baselconventie ...). Ook op dit punt laat de tekst heel wat achterpoortjes open. Zo kunnen de onderhandelingen de rechten niet aantasten van WTO-leden die geen partij zijn van het milieuakkoord in kwestie. Dergelijke bepalingen zetten landen er juist toe aan de multilaterale milieuakkoorden niet te ondertekenen. Volgens sommigen zouden er dan weer geen onderhandelingen mogelijk zijn over wijzigingen in de WTO-regels, maar zou het enkel kunnen gaan over verduidelijkingen van bestaande regels. Binnen het Comité Handel en Milieu van de WTO werd tot nu toe vooral gediscussieerd over het aantal multilaterale milieuakkoorden dat zou moeten worden onderzocht, of dit moet uitmonden in een beperkte dan wel een open lijst van specifieke handelsverplichtingen, over wat de juiste draagwijdte van het mandaat is ... Landen

Het belooft dus heet te worden, daar in Cancun. Niet alleen omdat het in die poepsjieke badstad zowat het hele jaar zomert. Cancun ligt immers op het uiterste puntje van Mexico, op de overgang van de Golf van Mexico en de Caribische Oceaan, met – heel uitdagend – aan de overkant van de plas het laatste communistische ‘paradijs’: het Cuba van leader maximo Fidel Castro. Heet ook omdat buiten opnieuw grote betogingen worden verwacht – het zogenaamde ‘andersglobalisme’ heeft ook in Latijns-Amerika stevig wortel geschoten. En heel heet wordt het binnen, want ook daar zijn de meningsverschillen zeer groot. Tussen de Verenigde Staten en de arme(re) landen uit het Zuiden bij voorbeeld. Want de in Doha opgestarte onderhandelingsronde werd dan wel de ‘ontwikkelingsronde’ genoemd, veel heeft ie nog niet opgeleverd, en zeker niet voor de ontwikkelingslanden zelf. De voorstellen van de ontwikkelingslanden werden in Doha trouwens haast allemaal van de tafel geveegd en het waren vooral de industrielanden die er hun eisen hebben doorgedrukt. In Cancun zal er bovendien gesproken worden over de uitbreiding van de onderhandelingen en de WTO-bevoegdheden met vier nieuwe thema's: investeringen, overheidsaanbestedingen, concurrentieregels en handelsfaciliterende maatregelen.

## Milieu als kneusje ...

Het is duidelijk dat er ook heel wat op het spel staat voor het milieu. Bij de huidige handelsliberalisering sneuvelen immers niet alleen sociale en ontwikkelingsbemannissen in het aanzijn van de economische belangen, maar krijgt ook het milieu het hard te verduren. Overheidssturing om volksgezondheid, milieu en publieke belangen te beschermen of te bevorderen is de dupe van de eenzijdige economische globalisering zoals we die vandaag kennen en zoals ze door

## Vakbonden en milieu- & Noord-Zuid-NGO's kijken samen naar Cancun

In de aanloop naar Cancun richtten de Belgische milieubeweging, de Noord-Zuid-NGO's en de vakbonden een gezamenlijke platformtekst aan de regering. En de titel – ‘Handel in dienst van duurzame ontwikkeling, niet omgekeerd’ – laat meteen weinig twijfel over het standpunt. Deze platformtekst vind je trouwens op [www.bblv.be](http://www.bblv.be). Ook de koepl van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging besteedt op haar webstek ruime aandacht aan Cancun: [www.11.be](http://www.11.be).

In september organiseert dit samenwerkingsverband trouwens diverse activiteiten in het kader van de WTO-conferentie. De belangrijkste is ongetwijfeld de middagpick-nick in een Brussels park op dinsdag 9 september. We nodigen je daar langs deze weg graag op uit, en vanaf 15 augustus vind je ook daarover alle informatie op [www.bblv.be](http://www.bblv.be). Of bij Saar Van Hauwermeiren, 02 282 17 36.





Foto: Dirk Peters (11.11.11)

*Het privatiseren van water gaat niet alleen ten koste van het milieu, maar ook van honderden miljoenen mensen waarvoor stromend water een onbereikbare droom blijft. Daarom staat water centraal in de strijd tegen de privatisering, en maakt o.a. 11.11.11 er dit najaar zijn campagnethema van.*

als de VS willen wel een conceptueel debat over deze aspecten maar zijn geen voorstander van het opstellen van een lijst van specifieke handelsverplichtingen. Europa anderzijds wil graag een duidelijke oplossing met als doel de erkenning van alle specifieke handelsverplichtingen in multilaterale milieuakkoorden. Andere landen pleiten dan weer voor een heel beperkte en gesloten lijst. Voor de NGO's en vakbonden is het cruciaal dat de WTO zich eerst en vooral schikt naar de bestaande multilaterale milieuakkoorden. Maar het is duidelijk dat dit niet voldoende kan zijn, er moeten ook inspanningen geleverd worden om tot meer en sterkere multilaterale milieuakkoorden te komen. Voor de milieubeweging kan niet alle heil verwacht worden van multilaterale milieuakkoorden. Dat een land het voorzorgsprincipe, productnormen en productie- en procesnormen toepast omwille van milieu, volksgezondheid en dierenwelzijn mag door de WTO niet langer als handelsbelemmerend worden beschouwd.

### Liberalisering handel in milieugoederen en diensten

Een tweede belangrijk thema van de Doha-milieugenda is de afbouw en eventuele eliminatie van taritaire en niet-taritaire handelsbarrières voor milieugoederen en diensten. Een probleem met dit mandaat is het ontbreken van een juiste definitie van 'milieugoederen'. Gaat het enkel over milieutechnologie of horen daar ook producten bij die op een milieuvriendelijke wijze worden geproduceerd? Voor de milieubeweging kan het niet dat de export gestimuleerd wordt van gelijk welke 'end-of-pipe'-technologie, zoals verbrandingsovens. De bedoeling moet zijn om de meest milieuvriendelijke technologieën over te dragen. UNCTAD (de ontwikkelingsorganisatie van de Verenigde Naties) zou in samenwerking met WTO, OESO (de VN-organisatie voor economische en sociale ontwikkeling) en UNEP (het VN-milieuprogramma) in juli nog een expertenmeeting houden om de definitie van 'milieugoed' uit te klaren. De industrielanden trachten vaart te zetten achter deze onderhandelingen, met het argument dat dit het milieu in de ontwikkelingslanden ten goede zal komen. Volgens de ontwik-

kelingslanden is het nog maar eens puur in het belang van de industrielanden, want het overgrote deel van deze goederen komt uit de industrielanden. In het kader van GATS – het akkoord over de (liberalisering van de) handel in diensten – heeft de Europese Commissie reeds duidelijk laten weten dat dit een prioritair onderhandelingsthema is. Voor de NGO's en vakbonden mogen openbare diensten en diensten van algemeen belang, zoals b.v. waterdistributie, niet worden geliberaliseerd, ze moeten hun sociale rol kunnen blijven spelen, zonder druk van deregulering. Wanneer een liberaliseringsmaatregel duidelijk desastreuze gevolgen heeft, moeten overheden na een redelijke termijn en zonder hiervoor een prijs te betalen ook kunnen terugkomen op die maatregel.

### Visserijsubsidies

In Doha werd ook het mandaat vastgelegd om te onderhandelen over het afbouwen van visserijsubsidies met negatieve effecten op de visbestanden (overbevissing). Landen als Japan en Korea ontkennen het verband tussen subsidies en overcapaciteit van de vloten en stellen dat discussies over visserijsubsidies geen andere behandeling hoeven dan subsidies voor om het even welk ander product. Landen als de VS, Nieuw Zeeland, Noorwegen en vele ontwikkelingslanden erkennen wel het verband tussen visserijsubsidies en overbevissing. Ook Europa evolueert mee in deze richting.

### Ecolabels

Het Comité rond Handel en Milieu kreeg in Doha de opdracht om specifieke aandacht te besteden aan labels voor milieudoelinden. Er is echter discussie of dit enkel moet gaan over vrijwillige ecolabelschema's, dan wel of dit ruimer geïnterpreteerd moet worden. Ontwikkelingslanden zijn bang dat ecolabels een handelsbarrière worden. De Europese Commissie pleit er dan ook voor om steun te voorzien (b.v. technische bijstand en lagere kosten om de labels toe te passen) voor ontwikkelingslanden. Ecolabels kunnen immers ook een belangrijke marktniche openen voor deze landen. Heel wat WTO-leden blijven echter vinden dat die discussie niet in het

Comité Handel en Milieu thuishoort omdat het volgens hen meer over technische handelsbarrières gaat dan over milieu. Voor de milieu-NGO's moet de eis om het milieu te beschermen dan weer hand in hand gaan met meer hulp aan de ontwikkelingslanden om dit ook te kunnen waarmaken. Het Doha-mandaat stelt juist dat het belangrijk is om technische bijstand en capaciteitsopbouw op het vlak van handel en milieu voor ontwikkelingslanden te stimuleren, zeker voor de minst ontwikkelde landen. Met de concrete vertaling ervan is men echter nog niet ver geraakt.

### Trips, landbouw ...

Uiteraard hebben zowat alle aspecten van de WTO-onderhandelingen betrekking op het milieu, ook al zijn ze niet in de milieugenda ondergebracht. Zo ondermijnt het TRIPS-akkoord (Trade related intellectual property rights) bij voorbeeld de Conventie voor de bescherming van de Biodiversiteit, moedigt het biopiraterij aan en laat het patentering van levende organismen toe. NGO's vragen een moratorium op de uitvoering van het akkoord indien een herziening van het akkoord uitblijft. Zo'n herziening moet de collectieve intellectuele eigendomsrechten op traditionele kennis erkennen, patentering van levende wezens en hun onderdelen verbieden en de toegang tot essentiële geneesmiddelen voor ontwikkelingslanden garanderen. Ook in de landbouwonderhandelingen wordt geen vooruitgang geboekt ten gunste van duurzame ontwikkeling. Het dossier van de landbouwsubsidies bijvoorbeeld is nog steeds hangende. Rechtstreekse en onrechtstreekse exportsubsidies moeten dringend worden afgeschaft om tot een duurzame productie te komen. De overige landbouwsubsidies moeten geheroriënteerd worden naar duurzame rurale ontwikkeling. Verder is het evident dat deze vijfde WTO-ministerconferentie in Cancun veeleer een stap terug zal zijn in duurzame ontwikkeling dan vooruit. Tenzij men er bij de 'opening' van de nieuwe thema's rond overheidsaanbestedingen, investeringen en concurrentieregels wél rekening wil houden met sociale bescherming, milieuzorg en de noden van de ontwikkelingslanden ...



## INTERVIEW MET MILIEUMINISTER LUDO SANNEN

# "Is die nu minister van leefmilieu of van de boer?"

Na de desastreuze verkiezingsuitslag bij de federale verkiezingen, trokken de Agalev-ministers Dua en Vogels zich terug uit de Vlaamse Regering. Adelheid Byttebier stapte in de voetsporen van Mieke Vogels, Ludo Sannen nam de portefeuille van Vera Dua over. En werd zo de nieuwe Vlaamse minister van onder andere Leefmilieu. Milieurama zat al snel bij hem op de praatstoel. En, gelukkig voor de minister, het Vlaams Ecologisch Netwerk, was net goedgekeurd ...

Tekst & foto's: Stef Boogaerts

beeld: "Is die nu minister van leefmilieu of van de boer?" Alsof die twee aan mekaar zouden tegengesteld zijn. Als je niet oppast krijg je een nieuwe intoxicatie in onze samenleving waarbij aandacht hebben voor milieu en natuur iets is dat niet meer hoeft en dat in ieder geval makkelijk kan bekritiseerd worden ...

Is dat eigenlijk ooit anders geweest?

Ik denk dat het inderdaad ooit anders is geweest. We zaten toen wel nog in de planningsfase, maar het maken van plannen en het formuleren van ideeën heeft ooit een groot draagvlak gehad. Het probleem is wanneer je die dingen gaat concretiseren, en daarin heeft mevrouw Dua juist heel veel werk geleverd, dan wordt het een stuk moeilijker. De vorige ministers bleven vaak steken in het maken van plannen, en plannen zijn minder confronterend dan beleidsmaatregelen waarmee je die plannen in de praktijk brengt.

Nochtans was de uitvinder van dat confronterende beleid geen groene, maar een socialist. Eddy Baldewijns heeft de eerste huizen laten afbreken. Dat was pas echt confronterend.

Dat was inderdaad bijzonder confronterend. Maar ik vind het een moedige beslissing van die man. Hij heeft tenminste geprobeerd de ruimtelijke regelgeving opnieuw op de voorgrond te krijgen. Er waren natuurlijk wel heel wat hiaten en mankementen in de wetgeving, maar ik denk dat we dat de vorige legislatuur met het nieuwe decreet op de ruimtelijke ordening hebben bijgestuurd.

Regelgeving alleen is toch onvoldoende, zonder handhaving lukt het nooit.

Ja, handhaving is heel belangrijk. Maar zonder draagvlak is die handhaving ook niet mogelijk. Wanneer in de maatschappij een gevoel bestaat dat het beleid onrechtvaardig is, wanneer het beleid moreel en maatschappelijk ondergraven is, dan haal je het met handhaving ook niet meer. In die zin is het toch goed dat we de voorbije jaren een paar hiaten in de stedenbouwwetgeving hebben opgevangen. De nieuwe regelgeving is zo veel makkelijker aanvaardbaar.

Al is er geen enkel huis afgebroken waarover enige discussie kon bestaan of het gerechtvaardigd was, toch waren er ook ten tijde van de eerste afbraken reeds tegenkrachten in de maatschappij aanwezig. Men heeft er één pot nat van gemaakt: zonevreemde huizen werden al snel gelijkgesteld met illegale huizen. Die stemmingmakerij werkt vandaag ook nog door.

Ongetwijfeld. En niemand heeft die gezien, niet Agalev, maar ook niet de milieubeweging. Neem nu die betoging op 11 mei, 20 000 mensen die op straat komen tegen natuur. We hebben dat inderdaad onvoldoende zien aankomen, dat men het individuele en gefragmenteerde ongenoegen in de maatschappij zou kunnen verzamelen en misbruiken. Het Vlaams Ecologisch Netwerk (en hier

Het laatste jaar van een legislatuur worden doorgaans vooral beslissingen uitgevoerd. De omstandigheden waarin u op deze stoel bent terechtgekomen nopen u echter tot meer profilering. Niet meteen een makkelijke taak ...

Ik besef wel dat we nu we nog voor slechts een jaar in de Vlaamse regering zitten, en dat dat gebeurt in moeilijker omstandigheden dan daarvoor. Maar we hebben ons ook bezonnen of we zouden kunnen verder functioneren binnen deze regering en of er ook voldoende draagvlak was om het werk verder te zetten. En één van de eerste dingen die we hebben gevraagd was dat we ten minste het regeerakkoord verder konden uitvoeren, en dat gemaakte afspraken nagekomen zouden worden.

Mogen we van u dan een ander beleid verwachten?

Met de inhoud van het beleid van de voorbije jaren zijn we wel tevreden, ook met de afspraken die we daarover hebben gemaakt. Dat is allemaal best te verdedigen. Ik voel me dan ook een beetje ongemakkelijk omdat ik vind dat het beleid dat mevrouw Dua heeft gevoerd en de dossiers die ze heeft afgerond, best wel in orde waren.

Er moeten toch nog heel wat dossiers worden afgerond?

Ja, ik moet er ook nog enkele afronden, dat is mijn rol en mijn taak, mijn rol als goed beheerder. Maar daar ligt niet het probleem. Het probleem is dat het beleid vandaag onvoldoende maatschappelijk draagvlak heeft. We moeten dus wel de inhoud van het beleid voortzetten, maar ik wil er het komende jaar wel mee voor zorgen dat er voldoende maatschappelijk draagvlak komt voor dat milieu- en natuurbeleid. Wanneer ik daar een steentje kan toe bijdragen, hebben we alvast een stevige stap vooruit gezet. En dat is niet belangrijk voor mij, niet belangrijk voor Agalev, maar belangrijk voor de maatschappij.

Heb je gisteren de 'FET' (de Financieel Economische Tijd) gezien? Daar komen de gemeenten en de bouwheren plots beweren dat we teveel geld uitgeven aan de aankoop van bos en natuur. Ik maak zo'n dingen ook mee in het parlement. En de Boerenbond schrijft bij voor-



verheft de minister zijn stem) gaat alleen maar over gebieden die al lang als groen waren aangeduid! Wanneer je je maatschappelijk draagvlak verliest, worden de mensen vatbaar voor desinformatie. En je kunt die dan niet meer bereiken, ook niet met de juiste informatie.

Het was toch vooral een betoging voor het eigen ik, van hen die zich geschaad voelden in hun private belangen. En voor de meeste daarvan bestaat toch nauwelijks een maatschappelijke basis?

Misschien levert de natuur- en milieubeweging terzake onvoldoende weerwerk, wellicht krijgt ze ook onvoldoende erkenning als "wij zijn bezig met een maatschappelijk belang, met een algemeen belang dat tegenover een privaat belang staat."

U bent ook minister van Ontwikkelingssamenwerking. Vreemd toch dat die bevoegdheid uit de portefeuille van Adelheid Byttebier is gehaald, die juist altijd zo'n grote interesse voor de internationale dimensie heeft gehad?

Dat heeft een louter praktische, juridische reden.

Het is dus niet gebeurd om milieu en ontwikkelingssamenwerking bij mekaar te brengen? U bent zo tenslotte een beetje de Vlaamse minister van Duurzame Ontwikkeling.

Neen, het heeft vooral een juridische reden. Mevrouw Byttebier is de Brusselse minister in de Vlaamse regering, ze woont ook in Brussel. En aangezien de regionalisering van de ontwikkelingssamenwerking de komende jaren wellicht wordt doorgevoerd, was het juridisch veiliger die bevoegdheid bij een Vlaamse minister onder te brengen.

Maar dat neemt niet weg dat het inderdaad wat opportuniteiten inhoudt: leefmilieu, ontwikkelingssamenwerking en landbouw. De eerste groep die ik hier ontving was het platform achter de campagne 'Later wil ik boeren, niet bedelen', de actie die door Broederlijk Delen wordt getrokken, maar ik had hier wel de milieu-, de boeren- en de Noord-Zuidorganisaties samen. Dat is de duurzaamheid zelve. Je kunt duurzaamheid hier in relatie brengen met duurzame landbouw, ginder, recht op voedselvoorziening, eerlijke handel. Waar die partners voor stonden: dat is de uitdaging waar ik ook voor sta, die drie dingen een beetje op mekaar afstemmen. En wat dat betreft, treed ik ook in de voetsporen van mevrouw Dua, die de enige minister is geweest die in het kader van het zogenaamde horizontale ontwikkelingsbeleid initiatieven rond ontwikkelingssamenwerking heeft genomen: een consortium rond water, een project rond het tropisch regenwoud, via de ALT (de landbouwadministratie van de Vlaamse Gemeenschap) ook de ondersteuning van landbouwprojecten in Chili en Mozambique.

Het horizontale beleid is intussen stilletjes afgevoerd.

Ja, mevrouw Dua was ook de enige minister die daar werk van gemaakt had. Maar juist omdat ik nu die bevoegdheden combineer, kan ik een aantal van die zaken voortzetten.

Alleen ga je er geen geld voor hebben ...

Voor die projecten zijn er wel middelen. Maar ik besef wel dat ontwikkelingssamenwerking een kleine bevoegdheid is in Vlaanderen. Maar er komen dit najaar toch een aantal decreten aan:



algemeen ontwikkelingsbeleid, ontwikkelingseducatie ...

De regionalisering van het ontwikkelingsbeleid?

Wij zijn geen vragende partij voor die regionalisering, maar wanneer het gebeurt, zullen wij er hier wel klaar voor zijn.

Terug naar Vlaanderen. Het VEN is zowaar goedgekeurd!

Prachtig hé.

Ja, maar ... Er hangt nogal wat wazigheid rond die beslissing. Is de druk binnen de regering zo groot, zijn 'ze' zo wantrouwig binnen de Vlaamse regering?

Er is misschien wel een groter wantrouwen, maar er hangt eigenlijk niet zoveel rond. Wat nu rond het maatregelenbesluit is goedgekeurd, daar zit ook een bepaald psychologisch en educatief proces bij. En ik denk dat je daar ook de ruimte voor moet creëren. Als je ziet hoeveel mensen daartegen hebben betoogd, waardoor natuurbeleid maatschappelijk een beetje onder druk kwam, en in een verkeerd daglicht kwam te staan ... Ik heb daarnet nog gezegd dat ik de goede dingen van het beleid wil voortzetten maar dat ik tegelijk het maatschappelijk en politiek draagvlak voor natuur- en milieubeleid wil vergroten. We moeten streven naar een consensus, zo staat het er, streven naar. En het gaat hier niet meer over de afbakening van het VEN, dat is gebeurd. We spreken nu over de natuurrichtplannen. Dat de opmaak van die natuurrichtplannen in overleg moet gebeuren met alle actoren stond al in het besluit dat Vera Dua nog heeft laten goedkeuren. Daar komt nu bij dat we naar consensus willen streven, en wanneer dat niet lukt, nemen we in de adviezen ook minderheidsstandpunten op. En wanneer er dan wordt beslist, wordt er ook gemotiveerd waarom we op het ene advies wél en op het andere niet ingaan. Het is belangrijk dat mensen een antwoord krijgen. Als we zo een stukje van het wantrouwen hebben kunnen wegnemen. En het verandert niets aan de feitelijke inhoud.

Milieuminister Ludo Sannen: "We moeten de inhoud van het beleid verderzetten, maar we moeten er tegelijk voor zorgen dat er een draagvlak voor dat beleid wordt gecreëerd. Want dat is er vandaag niet."





Maar het waren wel de liberale minister van Ruimtelijke Ordening en de Vlaamse premier die over de goedkeuring van het VEN communiceerden. Dat is toch logisch. Geef de ruimte aan hen die voor de verkiezingen nog hebben gezegd: "Het VEN komt er nooit", en die nu moeten gaan uitleggen waarom ze het wel hebben goedgekeurd. Die het verteerbaar moeten maken voor hun achterban.

Nu nog de tweede fase, en die wordt pas echt moeilijk.

Daar draagt ook de minister van Ruimtelijke

Ordening een grote verantwoordelijkheid in. Je kunt de verdere afbakening van het VEN niet los zien van de afbakening van het landbouwgebied.

Wees nu eens eerlijk. Het gaat toch niet de beschikbare oppervlakte zijn, en ik geef toe dat die moet beschermd worden, die bepaalt of er voor de landbouw in Vlaanderen nog een toekomst is.

Dat is zo, maar het is toch een legitieme vraag van de landbouwsector dat ze in het Structuurplan Vlaanderen een afbakening van hun gebied krijgen. En bovendien geldt het voor de natuur evenzeer. Daar zal ook de oppervlakte niet beslissen. Biodiversiteit moeten we in Vlaanderen in het hele landschap realiseren. En we moeten opletten dat we in Vlaanderen niet zo'n harde grenzen gaan creëren zodat we de indruk wekken dat natuur een sector is. Natuur is een gegeven dat in Vlaanderen moet versterkt en verbeterd worden. Op bepaalde momenten is de natuur wel de belangrijkste functie, in de natuurgebieden. En dat moeten we ook in de publieke opinie duidelijk maken: natuur is iets dat in de open ruimte overal moet aanwezig zijn, en dat we het niet beperken tot het afgebakende. In dat opzicht is ook het instrument van de regionale landschappen belangrijk. Ik kom uit Limburg en ervaar daar heel sterk het belang van die dynamiek. De natuurlijke rijkdom wordt er ingebed in een heel maatschappelijk gebeuren en daardoor wordt het draagvlak vergroot. Wanneer bij ons een brug wordt afgesloten om ze als eco-duct te gebruiken – ik denk dat je daar in West-Vlaanderen nog niet aan toe bent. Of je hebt heel wat weerstand. In Limburg is dat allemaal onderdeel van een geheel dat men begrijpt, waar mensen kunnen aan deelnemen, waarin mensen kunnen recreëren.

Je haalt natuurlijk wel de beste voorbeelden aan, in andere provincies hebben de regionale landschappen nooit over zoveel middelen kunnen beschikken. Wij hebben in het Hageland ook een regionaal landschap, maar we hebben er nooit steenkoolmijnen gehad. En het sluiten daarvan levert blijkbaar wel wat geld op ...

Dat stoort ook niet. Dat de diverse regionale landschappen met verschillende dingen bezig zijn is niet erg, het is de benadering die belangrijk is.

Om de biodiversiteit vooruit te helpen, hebben we wel een goede algemene milieukwaliteit nodig. De planmatige aanpak van het milieubeleid is decretaal geregeld en resulteerde in Mira 1 en Mira 2. Mira 2 liep af eind 2001, Mira 3 moest er op 1 januari 2002 zijn. We zijn nu ruim anderhalf jaar later en Mira 3 is er nog steeds niet. Toch wel vreemd voor een groen kabinet ... We zijn inderdaad wat laat. Maar het nieuwe beleidsplan komt er nu wel snel aan. En het plan dat nu voorligt, gaat toch een stuk verder dan de vorige. Het is een strategisch plan waar alle elementen zullen inzitten en het is de bedoeling het nog voor de zomer op de regering te brengen. Het komt er dus wel degelijk.

Een planmatige aanpak is ook meer dan een mooi plan hebben. Planmatige rapportering, beleidsraden ... Dat zijn allemaal instrumenten die een planmatige aanpak mogelijk maken. En op dat vlak is er de voorbije vier jaar toch wel veel gebeurd.

Het heeft niettemin allemaal niet veel opgeleverd, Mira B (de evaluatie van het milieubeleid) schetst een heel somber beeld, en ook het Natuurrapport geeft weinig redenen tot juichen. Ja, maar dan hebben we het vooral over de riolering, en daar wil ik straks nog iets over zeggen.

Het achterblijven van de invulling van Europese milieuriichtlijnen dan maaar.

Dat is een discussie over het glas dat half vol of half leeg is. Ik weet wel dat toen Vera Dua hier drie jaar geleden aankwam, het glas nagenoeg leeg was.

In het kader van het Belgisch voorzitterschap van Europa is er een belangrijke inspanning geleverd om een stuk in te halen. Maar we moeten nog heel wat stappen zetten ... Ik moet ook toegeven dat er geregeld nieuwe richtlijnen bijkomen en de molen gaat zo snel dat het soms moeilijk is om te blijven volgen ... Volgende vrijdag ligt bij voorbeeld de Europese verbrandingsrichtlijn op de regeringstafel.

Maar het is dus vaak moeilijk om volgen. Ik geef een voorbeeld, dat hele emissiereductieplan (dat de emissie van verzurende en ozonvormende stoffen moet terugdringen), dat had er normaal ook al moeten zijn. Maar de vraag is hier ook: zorgen we dat er iets is, of zorgen we dat er iets is dat de komende jaren als standaard gebruikt kan worden. Maar het is wel de bedoeling dat dat in het najaar op de regeringstafel ligt. De onderhandelingen met de sectoren zijn volop bezig. En dat is toch ook belangrijk, het is ook hier niet voldoende een plan te hebben, maar het plan moet ook gedragen worden. En het is ook belangrijk dat er in het plan al instrumenten zitten die de doelstellingen van het beleid kunnen realiseren.

En de nitraatrichtlijn? Daarmee lopen we binnenkort haast zeker tegen de Europese lamp, en dat gaat Vlaanderen veel geld kosten.

Dat is een heel heikel punt, dat ga ik niet ontkennen. Het is een heel erg moeilijk en technisch gegeven. Ik ben nu een maand minister, en dat hele mestdossier ...

Drie jaar geleden dachten wij: een regering zonder de CVP, en waarin Agalev dan nog de posten leefmilieu en landbouw pakt, nu gaat het voortgaan ...

Het gaat niet alleen over het mestactieplan, het



gaat over veel meer dan plannen. Je zit ook met coalitiepartners, je zit in een bepaalde politieke én maatschappelijke gegevenheid. Je moet een leefbare landbouw creëren en je zit met het historische gegeven dat onze landbouw ...

**Maar binnenkort moet u aan Europa wel torenhoge boetes betalen. Dat geld kun je toch beter gebruiken om het probleem aan te pakken?**

Ik ga ervan uit dat de stappen die mevrouw Dua gezet heeft door de Europese Commissie worden aanvaard en voldoende zijn om een veroordeling te vermijden. Ik weet dat er ondertussen een dagaarding ligt, we zullen zien.

We moeten de landbouw ook instrumenten aanreiken opdat de landbouw zichzelf zou heroriënteren. En de opkoopregeling van Mevrouw Dua heeft toch ook wel resultaat. Toen wij nog niet in de regering zaten was het toch ondenkbaar dat er geld zou worden gegeven om de veestapel af te bouwen!

Ik geef toe: als je het louter vanuit de milieudoelstellingen bekijkt, dan moeten we het allemaal veel sneller aanpakken. Maar ik denk dat je dat niet zult kunnen als je daar geen politiek en maatschappelijk draagvlak voor hebt. En in dit geval moet je ook kijken naar de overlevingskansen van onze landbouw. Dat is ook een verantwoordelijkheid die ik neem. Ik vraag me ook af of de gevolgde aanpak, met het mestactieplan, wel de beste is geweest om het probleem op te lossen.

**Mestverwerking werd daarin als dé oplossing naar voor geschoven. De milieubeweging zei meteen dat dat niet zou lukken.**

Het is wel mijn opdracht om beleid te voeren en resultaten voor te leggen, en mestverwerking is daar een onderdeel van. En we staan daarmee wél een aantal stapjes verder. Er zijn wat kleinere projecten die werken. Ik zie dat er in die sector ook wel wat technologie ontstaan is. En ik denk dat mestverwerking een deel is van het beleid dat tot resultaten kan leiden. Maar het MAP is veel meer dan mestverwerking alleen hé. De afbouw van de veestapel, ander voedsel dat tot minder nitraten leidt ... brengen ook een deel van de oplossing aan.

**Het zal ook nodig zijn, want Mira B zegt dat huishoudens en industrie al tamelijk goed zitten, maar dat de landbouw een zeer grote watervervuiler blijft.**

Ja, maar dan gaat het vooral over het waterzuiveringsbeleid.

**Je, en wat is er daarmee nu eigenlijk aan de hand? Want het lukt toch niet te best.**

Niet lukken? Het is vandaag eigenlijk een succesverhaal. Natuurlijk is er een vraag naar meer geld. Maar het is toch zo dat in alle nieuwe plannen de gescheiden riolering standaard wordt opgenomen. Afvalwater en regenwater apart dus. En ik denk dat het een succes is dat iedereen heeft ingezien dat in een waterzuiveringsinstallatie vuil water nodig is, en geen regenwater. De installaties gaan dus beter kunnen werken.

**Maar gescheiden rioleringen, in de praktijk duurt dat nog dertig jaar.**

Je zult inderdaad niet overal gescheiden rioleringen kunnen aanleggen, in de steden is dat bij voorbeeld erg moeilijk. Maar in alle nieuwe rioleringsplannen voorziet men toch wel gescheiden

rioleringen. Men moet wel, anders krijgt men geen subsidies. De plannen terzake worden trouwens steeds groter en de projecten talrijker. We zitten dus wel met een financieel probleem, dat geef ik toe. En ook de kleinschalige waterzuiveringsprojecten, los van de grote systemen, nemen in aantal toe. En leveren resultaten op! Het zijn natuurlijk dingen van lange adem, maar ze komen nu wel op gang.

Vergeet ook niet dat we het contract met Aquafin hebben opgezegd. We gaan nog dit jaar dat contract proberen te heronderhandelen zodat er een resultaatsverbintenis in zit.

**Het waterzuiveringsbeleid zit ook compleet vast op het niveau van de gemeenten. En die hebben geen geld.**

Op korte termijn moeten wij dat probleem inderdaad oplossen. Maar op langere termijn kan dat niet. We moeten komen tot een grotere responsabilisering van de gemeenten, en dat zal er ook voor zorgen dat gemeenten zorgvuldiger met plannen en middelen zullen omspringen en dat ze ook meer aandacht voor alternatieve systemen zullen hebben.

**Mira B zegt: bevoegdheid afpakken van de gemeenten. Die mening deelt u dus niet.**

Neen, integendeel, volgens mij moet je de verantwoordelijkheid van de gemeenten juist vergroten. Hun bevoegdheid versterken.

**Wanneer ik thuis het raampje van mijn zolderkamer opentrek, zie ik in de verte als het ware een stukje Noordzee voorbijtrekken.**

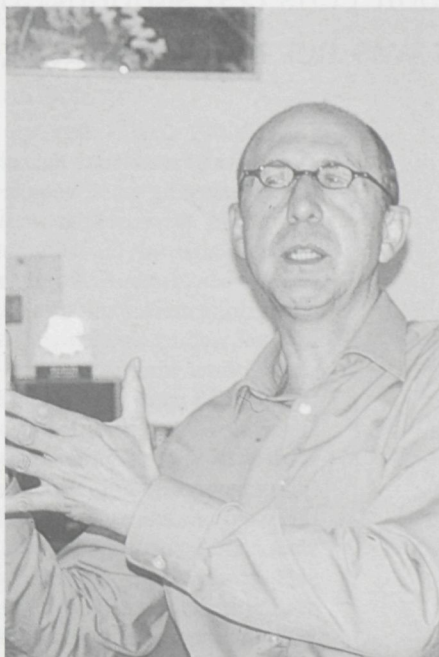
Jij woont dus in de buurt van de Demer! Tessen-derlo Chemie is inderdaad een probleem, en het geloosde zoutgehalte is immens.

Maar ik denk dat we met zo'n bedrijf op een volwassen manier moeten omgaan. We moeten dat bedrijf voorwaarden stellen, en met hen bekijken hoe ze die gaan realiseren.

**De Provincie Limburg heeft een nieuwe vergunning aan Tessenderlo Chemie afgeleverd. En daarin niets van dat alles ... Gaat u daar wat aan doen?**

Dat is een beetje delicaat hé. Daarover doe ik in deze fase liever geen uitspraken. Wanneer er beroep wordt aangetekend tegen die beslissing, komt dat dossier hier op mijn bureau terecht, dus zwijg ik daar nu liever over.

We wilden het ook nog graag uitgebreid over het Vlaamse afvalbeleid hebben. Maar de tijd was op, de minister moest zich naar zijn volgende afspraak haasten – bij de koning op audiëntie. En het milieubeleid moet dan misschien nog op een draagvlak wachten, met een koning doe je dat beter niet.





## DE RELATIE TUSSEN GROEN EN ... GROEN

# Duurzaamheid in tijden van populisme

Het was ook op het BBL-secretariaat een beetje stilletjes, die ochtend na de onwaarschijnlijke dreun die de kiezer Agalev had toegediend. Want de milieubeweging heeft dan wel niets te maken met de politieke partij Agalev (en evenmin met andere politieke partijen), ergens zijn het toch geestesgenoten en dat voelde je die ochtend ook – het besef dat we op één of andere manier in de klappen deelden. Toen de Agalev-kopstukken wanhopig naar verklaringen voor het débâcle begonnen te zoeken, kwamen wij overigens ook al snel in het vizier. "Want haar natuurlijke achterban had haar in de steek gelaten; ook de sociale bewegingen hadden altijd maar kritiek gehad op het beleid, nooit eens een schouderklopje. En zo slecht was het toch ook niet geweest?"

Die kritiek was snel ingeslikt en ook bij de milieubeweging snel vergeten, maar het illustreert wel de moeilijke verhouding tussen de groene partij en de milieubeweging en andere sociale bewegingen. Wanneer Agalev over haar natuurlijke achterban spreekt, weten wij natuurlijk ook wel dat de partij zowel haar mandatarissen als haar kiezers in grote mate uit de sociale bewegingen recruteert, met de nadruk dan nog op zogenaamde nieuwe sociale bewegingen als de vredesbeweging, de noord-zuidbeweging en de ... milieubeweging. Want voor een groot deel beroepen we ons natuurlijk op hetzelfde gedachtegoed, en dat zorgt sowieso voor een band. Al zegt kersvers Agalev-minister Ludo Sannen daarover heel duidelijk: "De milieubeweging heeft haar rol als milieubeweging en is niet het verlengstuk van een politieke partij."

## Verwachtingen te hoog

Dat standpunt sluit naadloos aan bij de analyse van Dirk Holemans, de politiek secretaris die in de voetsporen treedt van Agalev-chief Jos Geysels. "Agalev is als hedendaagse partij een kind van de ontzuiling, dus is het nogal logisch dat we van de nieuwe sociale bewegingen geen zuilreflex verwachten. Wel zijn we op verschillende niveaus met de realisatie van dezelfde idealen bezig, maar ieder in zijn eigen rol. De politieke partij is ook niet de spreekbuis van de sociale bewegingen. Dat is overigens ook bij de monolieten steeds minder het geval, want je merkt toch dat bij de klassieke politieke partijen de band met 'haar' organisaties steeds meer ter discussie staat. Trouwens, nu Agalev er in de federale regering en in het federale parlement niet meer bij is, moet de milieubeweging zich wel tot andere partijen wenden. Er moet een zekere

*Tekst: Stef Boogaerts*

afstand zijn tussen Agalev en een sociale beweging als de milieubeweging, dat is evident. Je mag ook niet vergeten dat Agalev voor de allereerste keer in twee regeringen zat, en we hebben natuurlijk ook fouten gemaakt. De kabinetten van onze ministers hebben niet altijd goed samengewerkt met de diverse bewegingen. Misschien waren de verwachtingen ook wat te hoog gespannen. Wellicht hebben wij ook teveel verwachtingen gewekt. Ik volg Vera Dua daarin wel, die zich afvroeg of Agalev niet te snel is gegaan." En dat geldt wellicht evenzeer omgekeerd – ook bij de milieubewegingen waren de verwachtingen groot. Te groot? "Het is logisch dat de groene beweging van een groene partij meer verwacht dan van een klassieke. Maar je mag ook niet vergeten dat we in de federale regering de kleinste coalitiepartner waren."

## Absolute neutraliteit

Is de afstand tussen Agalev en de milieubeweging inderdaad zo groot? En vooral, hoeft die zo groot te zijn? "In de praktijk is die afstand niet zo groot", zegt Danny Jacobs, algemeen coördinator van onze eigen Bond Beter Leefmilieu. "Veel basismensen in de milieubeweging hebben een grote affiniteit met Agalev, sommigen ook met de SP.a. Maar op het niveau van de secretariaten van de Bond Beter Leefmilieu, en ook van de andere grote natuur- en milieuverenigingen, hebben we altijd een verregaande vorm van absolute neutraliteit bewaard. Als algemene lijn hanteren we dat elk politiek engagement uitgesloten is voor iemand die landelijk actief in de milieubeweging. Het is een kwestie van geloofwaardigheid. We zijn in de 35 jaar dat BBL bestaat altijd onspeaking terms geweest met diverse partijen, ook toen Agalev in de oppositie zat – in de beginjaren van BBL bestond Agalev niet eens." Is de relatie met een groene partij dan niet anders dan met een klassieke partij? "Jawel, het milieuthema is zowel voor de beweging als voor Agalev de core-business, de andere partijen nemen het milieuthema er maar bij. Wanneer Agalev zou verdwijnen, zou dat voor de milieubeweging een relatieve ramp zijn. Want ook wanneer Agalev in de oppositie zit, is er steeds een goede wisselwerking en een goede informatie-uitwisseling geweest."

## Uw stem kan ernstige schade toebrengen aan het milieu

In Nederland is de situatie wel even anders. Daar wordt ook heel diep nagedacht over voor- en nadelen van een sterke band met een of meerdere politieke partijen. Het juninummer van het blad van Milieudefensie, de landelijke milieuvereniging bij onze noorderburen, wijdde er nog een stevig artikel aan: 'Milieudefensie en GroenLinks, een innige band.' Dat het thema ook bij de 120 personeelsleden zelf leeft, werd al snel bewezen toen ik het Amsterdamse hoofdkantoor van Milieudefensie daarover even aan de



lijn had. Want de dame aan de telefoon wist me meteen te vertellen dat Milieudefensie beslist geen politieke partij was, maar dat ze wel goed samenwerkte met GroenLinks, maar overigens niet met hen alleen. Ook de met de Socialistische Partij en sporadisch met de Christenunie zijn er goede contacten. Volgens haar is Milieudefensie begin dit jaar wel een flinke stap verder gegaan. "Toen het CDA (de Christendemocraten van huidig premier Balkenende) en de (rechts-)liberale VVD reeds voor de verkiezingen een stembusakkoord sloten om na de verkiezingen samen verder te regeren, gaf Milieudefensie het Nederlandse publiek het advies niet voor deze partijen te stemmen: Uw stem kan ernstige schade toebrengen aan het milieu." "Om milieuredenen," benadrukt Joris Wijnoven met klem. Joris is campagneleider verkeer bij Milieudefensie, maar aangezien hij in januari namens de vereniging deze behoorlijk politiek getinte campagne voerde, is hij de uitgesproken kandidaat om hierover een boompje op te zetten. Joris is overigens ook een voormalig lid van het partijbestuur van GroenLinks. "Het was duidelijk dat de milieu-items in dat stembusakkoord absoluut onvolgende waren, en we hadden met die partijen in de vorige regering ook al niet zo'n beste ervaring."

### Maatschappelijke cumul

Heeft dat dan geen gevolgen voor uw relatie nu? "Jawel, we merken dat nu wel in onze relatie met het kabinet. Er zijn politici die daar vlot overheen stappen, die zeggen, dat was in de verkiezingstijd. Gelukkig hoort Pieter Vergeer (CDA), de staatssecretaris voor milieu, tot die categorie. Maar er is ook een debat geweest in het parlement, waar de VVD beweerde dat we de subsidie die we van de overheid krijgen, gebruiken om campagne tegen de regering te voeren. Dat is natuurlijk niet zo, we hebben voor die campagne geen euro subsidie gebruikt."

Al moet je je natuurlijk wel afvragen of dat zo erg zou zijn. In een gezonde democratie moet zoiets toch kunnen. Overigens, van zo'n acties zijn we in Vlaanderen ooit ook niet vies geweest. De stickers 'Akkermans, natuurramp voor Vlaanderen' prijken nog steeds op de BBL-fotokast – ooit het pronkstuk van het museum van de milieubeweging.

Joris Wijnoven geeft toe dat er nogal wat medewerkers van Milieudefensie actief zijn bij GroenLinks. "En dat moet kunnen, al is er wel discussie over. Een landelijke medewerker van de vereniging kan niet op landelijk vlak actief zijn bij GroenLinks, en wie plaatselijk actief is bij Milieudefensie hoort ook niet in de gemeenteraad thuis. Maar een kruising kan wel." Dat de personeelsleden van Milieudefensie plaatselijk actief zijn bij GroenLinks wordt zelfs aangemoedigd, lezen we in hun eigen blad. "Maar dat 'onze' mensen in de politiek zitten, weerhoudt ons er ook niet van te zeggen wanneer het niet goed is. Zo was GroenLinks nogal verbolgen over onze kritiek op het akkoord dat die partij met VVD en CDA heeft gesloten voor het provinciebestuur van Noord-Holland. Zij dachten: we hebben goed werk geleverd, want we hebben de nieuwe snelweg tussen Almere en Amsterdam in de koelkast gestopt? En dat is ook zo. Maar de passage in het akkoord over Schiphol is minder fraai, en daarop hebben we hen dan ook stevig aangepakt. GroenLinks was daarover nogal teleurgesteld, maar begreep toch snel dat een partij nooit het verlengstuk van de beweging kan zijn."

Dat dat in Nederland anders loopt dan bij ons,



verbaast Dirk Holemans niet echt. "Nederland is anders op dat vlak. Hier in Vlaanderen krijg je meteen een etiket wanneer je aan politiek doet. Het is vreemd dat politieke cumul geen problemen geeft, maar maatschappelijke des te meer. Nochtans is mobiliteit van mensen tussen bewegingen en partijen goed."

### Progressieve boodschap

Zit er dan ook bij ons geen enkele evolutie in? Jawel, want er worden belangrijke vragen gesteld. Dirk Holemans: "We moeten ons samen wel de vraag stellen hoe we in populistische tijden nog een progressieve boodschap populair kunnen maken. Het gaat momenteel allemaal over het hier en nu, alles moet aangenaam zijn, gratis zelfs. De ecologische schuld afbouwen en een ecologisch spaarfonds creëren, dat is onze boodschap. Maar hoe krijg je die verkocht? Misschien kunnen we inhoudelijk samen een stuk van die weg afleggen. Wanneer het draagvlak kleiner wordt zitten we tenslotte allebei met een probleem. Want het grote risico voor de komende jaren is toch dat er alleen nog maatregelen genomen worden die populair zijn, de 'wortel', maar dat men de 'stok' niet meer durft bovenhalen. Daarom wil ik in het najaar graag een rondetafel organiseren met als rode – groene – draad hoe we een progressief verhaal kunnen blijven uitdragen. Tenslotte zijn het de twee waardenpartijen – Agalev en CD&V – die bij de federale verkiezingen hebben verloren."

Danny Jacobs sluit zich graag bij dat voorstel aan. "Agalev wil op korte termijn kijken hoe ze verder moeten. Het zou niet slecht zijn moesten wij dat ook doen. En waarom zouden we dat niet even laten samensporen, er een gezamenlijke denkoefening van maken? Het is voor beiden tenslotte een gelijkaardige problematiek. ■



## HET EFFECT VAN PESTICIDEN OP ONZE GEZONDHEID

# Pesticiden schaden het milieu én uw gezondheid

Begin juni lanceerden de vier milieufederaties – Bond Beter Leefmilieu en haar Waalse en twee Brusselse collega-koepels – een campagne om de consument te wijzen op de gevaren van het huis-, tuin- en keukengebruik van allerlei chemische spullen. Dé blikvanger van de campagne is een nagelnieuwe webstek: [www.pesticide.be](http://www.pesticide.be). En het is niet alleen de bedoeling om consumenten een ander koopgedrag aan te praten. Via de website stimuleren we consumenten ook om hun winkelketen aan te zetten tot het verkopen van meer alternatieve bestrijdingsmiddelen en meer biologisch geteelde groenten en fruit. Voor Milieurama een ideale gelegenheid om even te peilen naar het gebruik van pesticiden en de invloed van de consument op de markt.

*Tekst: Nathalie Strypsteen*

## PESTICIDEN IN HUIS: GASTEN DIE BLIJVEN

Diverse studies tonen aan dat huisstof vaak pesticiden bevat. Vooral bij het stofzuigen dwarrelen de fijnste stofdeeltjes op. Uit studies is gebleken dat pesticiden als gevolg van de circulatie van het stof overal in huis worden aangetroffen, zelfs in de keuken.

Tot twee jaar nadat je het pesticide permethrine op een houten vloer hebt aangebracht, worden er nog significante concentraties vastgesteld. Andere studies tonen aan dat sommige pesticiden tot vier jaar lang in tapijten kunnen blijven. Stofzuigen en zelfs chemische reiniging kunnen de concentratie niet significant verlagen. Ook de machinewas of bleken haalt weinig uit om residuen op verontreinigd textiel te verwijderen.



Foto: Reporters



# Pesticiden Neen Bedankt

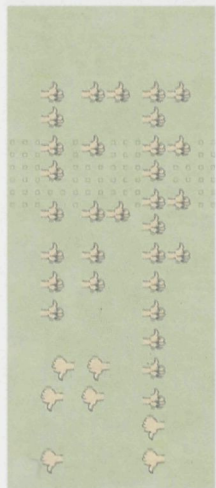
## www.pesticide.be

Of je het nu wil of niet, je kan haast niet om de supermarkten heen. Heel wat mensen doen daar hun inkopen, waardoor deze winkels voor een groot stuk bepalen wat er bij de Belgische gezinnen in de voorraadkast ligt. De invloed van de supermarkten reikt overigens verder dan die voorraadkast. Supermarkten oefenen namelijk ook een grote invloed uit op hun leveranciers en producenten. Zo kunnen ze bijvoorbeeld afspraken maken met hun leveranciers, of biologische voeding meer bekendheid geven. Hoe? Heel simpel: door bijvoorbeeld bioproducten duidelijk in de rekken te plaatsen en er promotie voor te voeren. Zij kunnen dus, als ze willen, de schadelijke pesticiden uit de rekken weren en alternatieven verkopen.

Daarom richt de campagne 'Pesticiden, neen bedankt' van de vier gewestelijke milieufederaties zich naar de supermarkten. De website [www.pesticide.be](http://www.pesticide.be) is een belangrijk onderdeel van de campagne. Deze site is tot stand gekomen met de steun van het Directoraat-Generaal 'Leefmilieu' van de Federale Overheid.

Bovenaan vindt men het menu met zes duidelijke icoontjes. Elk icoontje stelt een eigen thema voor. Zo vinden we thema's als gezondheid en pesticiden, de keuze van de consument, enquête, documenten, links en hulp terug. We lichten er enkele toe.

### ENQUETE (handjes)



Wil je wel eens weten hoe jouw favoriete supermarkt met pesticiden omgaat? Of wil je dat je winkel meer aandacht besteedt aan je gezondheid en aan die van je kinderen? Laat het hen dan weten! Surf naar [www.pesticide.be](http://www.pesticide.be) en stuur je supermarkt(en) een duidelijk mailtje om je bezorgdheid te uiten. Via deze actie kan je er voor zorgen dat je supermarkt(en) weten hoe belangrijk je een gezonde omgeving vindt. Hoe meer mensen hun bezorgdheid

uiten, hoe meer kans dat er geluisterd wordt. In deze rubriek vind je ook wat je supermarkt doet om pesticiden te vermijden en bioproducten een goede plaats in de rekken te geven.

### GEZONDHEID EN PESTICIDEN



Laten we even de relatie tussen onze gezondheid en pesticiden onder de loep nemen. Iedereen weet dat pesticiden chemische producten zijn die bewust in ons leefmilieu worden gebracht om ongewenste planten of die-

ren te doden. Maar niet iedereen is op de hoogte van het feit dat we pesticiden ondertussen overal aantreffen: in ons grondwater, regenwater, sneeuw, in de bodem en in de lucht, in voedingsmiddelen, in onze drinkwaterreserves en zelfs in ons kraantjeswater. Momenteel hebben wetenschappers echter nog geen goede manier gevonden om de volledige blootstelling van de mens aan pesticiden in kaart te brengen. Wel is duidelijk dat het totale pesticidenverbruik voortdurend toeneemt in Europa. Geen positieve evolutie dus. Alleen al via onze voeding stellen we onszelf dagelijks bloot aan een heel gevarieerd mengsel van pesticiden waarvan we niet alle effecten op korte en lange termijn kennen. Dit mengsel mag men dan ook terecht als een 'vieze cocktail' bestempelen. Sommige pesticiden kunnen kanker veroorzaken. Andere kunnen dan weer schade veroorzaken aan ons erfelijk materiaal. Vooral foetussen, baby's en jonge kinderen zijn gevoelig voor de schadelijke effecten van pesticiden. Het feit dat producenten van pesticiden wettelijk verplicht zijn om bepaalde gegevens op de verpakking van hun product te vermelden is al een stap in de goede richting, alleen houden niet alle producenten zich aan deze maatregel. Dit alles en nog veel meer vind je op [www.pesticide.be](http://www.pesticide.be).

### KEUZE VAN DE CONSUMENT



We kunnen als consument ook ons steentje bijdragen om tot een gezonder en veiliger leefmilieu te komen. Dat kan al heel simpel: kies ervoor om

onkruidverdelgers te vermijden. Daarom kan men op de site een folder downloaden onder de toepasselijke titel: 'Binnenplaatsen, terrassen, voetpaden en opritten ... zonder pesticiden'. Een handig instrument voor iedereen die milieubewust en veilig wil genieten van zijn of haar omgeving. Maar ook in de woning kunnen pesticiden beter vermeden worden want sommige pesticiden blijven veel langer aanwezig in de woning dan buitenshuis. Op de site vindt men allerlei handige tips om het gebruik van pesticiden te vermijden, er is zelfs een onderscheid gemaakt tussen de verschillende zaken waarvoor men veel te snel naar pesticiden grijpt. Wil je weten hoe je op een gezondere manier vliegen, muggen, teken, vlooien, hoofdluizen en klierluizen kan vermijden? Surf dan zeker eens naar de website, u zal zien: met een minimum aan inspanningen bereikt u fantastische resultaten en dat natuurlijk zonder pesticiden!

worden gebracht om ongewenste planten of die-



# Pesticiden: slecht voor onze gezondheid

PAN Europe (Pesticides Action Network) wijst er op dat het verbruik van pesticiden in de landbouw in de jaren negentig gestegen is: jaarlijkse verkoop tussen 1992 en 1999 van 295.289 ton actieve stoffen naar 326.870 ton. Of van 3.36 kg/ha landbouwgrond naar 3.88 kg/ha. En dit ondanks het feit dat men meer en meer overschakelt naar actieve stoffen, die al actief zijn in lagere dosissen.

Maar niet alleen de landbouw gebruikt veel pesticiden. Ook de consument gebruikt ze – tegen muggen, vlooiën, onkruid ... Esmeralda Borgo, beleidsmedewerker productbeleid bij Bond Beter Leefmilieu, veronderstelt dat dat gebeurt uit gewoonte. "Het is ook makkelijk: even spuiten en de muggen zijn weg. Mensen zijn zich ook onvoldoende bewust van de schadelijke effecten van deze producten voor hun gezondheid. Als men in de winkel om advies vraagt, dan gaat men in de eerste plaats chemische producten aanbevelen. Men is er minder vertrouwd met de alternatieve bestrijdingsmethodes, die worden gezien als het aanbod voor de ecologische consument, dat deel van de klanten dat daar expliciet om vraagt."

## Zonder is gezonder

Zijn pesticiden dan niet onmisbaar? "Bij ons kunnen consumenten zeker zonder pesticiden," zegt Esmeralda. "De vele mensen die ecologisch tuinieren hebben dit al bewezen. Op professioneel niveau tonen de biologische landbouwers dat het zonder kan." Alternatieven voor het gebruik van pesticiden vind je op de webstek [www.pesticide.be](http://www.pesticide.be). Daar lees je bijvoorbeeld dat een sinaasappel waarin je kruidnagel prikt, vliegen weg houdt.

"Wij zijn van mening dat alle voedsel in de winkel, ook vers voedsel, volledig vrij moet zijn van pesticiden," zegt Esmeralda Borgo. En met 'wij' bedoelt ze dus de milieubeweging. Wanneer we haar vroegen waarom de milieubeweging voor pesticidenvrij voedsel ijvert, overspoelde ze ons met een stroom argumenten.

"De huidige residu-normen zijn voor zeer veel kritiek vatbaar," vindt Esmeralda Borgo. "Ze worden, in overleg met de producenten, vastgelegd op basis van de zogenoemde principes voor goede landbouwpraktijken." Bovendien is een stof volgens de overheid onschadelijk 'tot het tegendeel bewezen is'. Vooraleer een bestanddeel kanker-verwekkend wordt verklaard, moet er zeer veel wetenschappelijk onderzoek zijn verzameld. En zelfs voor stoffen die al volgens het Amerikaanse EPA (Environmental Protection Agency) kanker-verwekkend zijn, moet de hele bewijsvoering in Europa worden overgedaan.

## Dodelijke cocktails

De normen gaan ook voorbij aan het cocktail-effect. "Als een pesticide wordt beoordeeld op de gezondheidseffecten, dan gebeurt dit voor elk van de actieve bestanddelen apart," legt Esmeralda uit. "Het gezamenlijke effect van de hele cocktail is onvoorspelbaar. De wetenschap kan nooit voorspellen wat het effect is van het pesticide in combinatie met andere stoffen waarmee we in contact komen." Ook voor meer informatie over dat cocktail-effect kun je terecht op [www.pesticide.be](http://www.pesticide.be).

De wetenschap staat trouwens op heel wat punten nog in de kinderschoenen. Dat is bij voorbeeld het geval voor de hormoonverstorende eigenschappen van pesticiden. Die effecten worden helemaal niet of slechts zeer marginaal in

rekening gebracht. Nochtans stijgt het vermoeden dat heel wat pesticiden inderdaad nadelig zijn voor onze hormonen en bijgevolg ook voor onze vruchtbaarheid. "Maar vermoeden is geen zekerheid," zucht ze. Dus wordt een dergelijke indicatie voorlopig veel te weinig in rekening gebracht.

## Kleine kinderen

"En misschien nog het allerbelangrijkste element: bij het bestuderen van effecten gaat men uit van gemiddelde volwassen personen," besluit Esmeralda. Zo gaan producenten, onderzoekers en overheid voorbij aan het feit dat kinderen veel kwetsbaarder zijn. Zelfs Europa erkent dat jonge kinderen beschermd moeten worden tegen schadelijke stoffen in hun voeding. In 1999 werd daarom een maximum limiet gesteld van 0,01 mg/kg pesticiden in babyvoeding.

Deze limiet is zo laag dat het er eigenlijk op neer komt dat er helemaal geen residu's aanwezig mogen zijn. Jammer genoeg geldt dit enkel voor verwerkte babyvoeding, dus niet voor verse groenten en fruit. Veel jonge ouders willen hun kinderen juist vers voedsel geven. 14% van de groenten en fruit op onze markt bevat echter residu's van verschillende pesticiden. Zij zijn bijgevolg veroordeeld tot het risico op pesticiden.

Foetussen, baby's en jonge kinderen zijn nog gevoeliger voor de schadelijke effecten van pesticiden. Hun lichaam is tenslotte nog in volle ontwikkeling. Kinderen komen ook gemakkelijker met die stoffen in contact door hun gedrag: ze spelen buiten op het behandelde gras, ze kruipen over de grond, ze spelen met de hond die een vlooiënbandje draagt, ze steken allerlei voorwerpen in hun mond ...

## Soorten pesticiden

Er zijn ontzettend veel soorten pesticiden, en ze worden ook op verschillende manieren ingedeeld.

### Juridisch

gewasbeschermingsmiddelen en biociden: ook al gaat het soms om dezelfde actieve stoffen, voor beide is er een verschillende juridische basis, zowel in de Europese als in de Belgische wetgeving.

### Werking (allen tegen insecten):

organochloorverbindingen: zeer schadelijk omdat ze moeilijk afbreken, b.v. het intussen al lang verboden DDT, maar ook b.v. endosulfan valt onder deze categorie

organische fosforverbindingen: beïnvloeden de overdracht van zenuwpraktijken bij insecten, vogels, vissen en reptielen maar ook bij de mens. Vervolgens treden krampen en verlamming op. B.v. malathion en dichloorvos. Dichloorvos vindt men b.v. soms terug in de winkelrekken onder de vorm van strips.

systemische fosforverbindingen

carbamaten: werken op dezelfde manier als de fosforverbindingen.

synthetische pyrethroïden: de nieuwkomers!

### het organisme dat wordt bestreden:

insecticiden tegen insecten, fungiciden tegen schimmels, herbiciden ...

Er zijn honderden actieve stoffen. Maar een product bestaat uit één of meer actieve stoffen, plus eventueel synergisten (om bepaalde extra eigenschappen te verkrijgen). Alle te doorlopen wettelijke procedures voor goedkeuring van producten hebben betrekking op de actieve stoffen, terwijl de synergisten soms minstens even schadelijk kunnen zijn.





# De macht van de consument

Productregelgeving in het algemeen speelt in op de huidige situatie van de markt, of men die nu wil bewaren, of probeert bij te sturen. Invoering van nieuwe productnormen, eisen waaraan producten verplicht moeten voldoen, komen er in de meeste gevallen pas als het grootste deel van de producten op de markt daar al aan voldoet. Op die manier vermijdt men oneerlijke concurrentie met free riders. Dat zijn bedrijven die veelal goedkopere producten op de markt brengen die nog niet aan de vereisten voldoen.

## Free Riders

Een voorbeeld. DETIC (de Belgisch-Luxemburgse vereniging van de producenten en verdelers van onder andere wasmiddelen) had in 1988 een vrijwillige overeenkomst gesloten met de toenmalige minister van Leefmilieu, om geen fosfaten meer toe te voegen aan huishoudelijke textielwasmiddelen. Aanvankelijk was deze vrijwillige overeenkomst een succes: het aandeel textielwasmiddelen mét fosfaten daalde tot minder dan 10%. Maar sinds 1998 begon het aandeel fosfaathoudende wasmiddelen opnieuw te stijgen omdat niet-leden van DETIC die wasmiddelen tegen concurrentiële prijzen op de markt brachten. Sommige DETIC-leden begonnen bijgevolg opnieuw fosfaathoudende wasmiddelen op de markt te brengen. Dan was de tijd rijp voor een productnormering.

## Ecotaksen en ecoboni

Maar ook andere productregelgeving speelt in op de huidige situatie van de markt. Denk b.v. aan de Europese Verordening die het Europese ecolabel oprichtte. Producten die voldoen aan een aantal minimumcriteria kunnen zo'n label toegekend krijgen. Bij het vastleggen van de criteria gaat men er vanuit dat 30% van de markt eraan moet kunnen voldoen. Uitgangspunt is niet zozeer het vanuit milieuoogpunt meest optimale product. Wel het op gang brengen van een proces in de markt.

Ook ecotaksen en -boni spelen in op de markt. Ook hier wil men, met behulp van een iets 'harder' instrument, een proces op gang brengen. Dat men er gevoelig voor is, bleek duidelijk tijdens heel de discussie over de verpakkingen. Toch is fiscaliteit een krachtig instrument. Via b.v. BTW-differentiatie zou men milieuvriendelijkere producten kunnen bevoordelen (b.v. FSC-houtproducten, biologisch textiel, producten met een ecolabel ...). Ecotaksen op pesticiden werden tijdens de vorige legislatuur afgeschaft. Ze waren volgens ons ook veel te beperkt. Via gedifferentieerde extra bijdragen voor pesticiden zou men het gebruik van pesticiden kunnen ontmoedigen en bovendien een onderscheid maken op basis van de schadelijkheid van deze producten.

## Actiegroepen

De hele regelgeving van genetisch gemanipuleerde organismen is een voorbeeld van een verandering in het productbeleid die er gekomen is door druk van actiegroepen. Dank zij de duidelijke afkeer en de grote inspanningen van heel wat Europese organisaties werd een moratorium op GGO's ingesteld. Spijtig genoeg staat dit moratorium nu op springen. Maar het resultaat blijft natuurlijk wel dat er nu een iets strengere regelgeving bestaat, ook al heeft die nog heel wat gebreken.

Een ander voorbeeld is de TBT-campagne van Greenpeace. Alhoewel dit niet meteen een consumentenactie was. TBT is een zeer schadelijke stof die werd gebruikt in scheepsverven. Dank zij

ondermeer de blijvende campagnes van Greenpeace is het gebruik van TBT-houdende verven nu verboden.

De milieubeweging heeft ook veel inspanningen gedaan voor biologische landbouw. Ook dat heeft destijds geleid tot de Europese Verordening die biologische landbouw beschermt.

## Europese producenten vervangen FSC door veel zwakkere PEFC

Soms zie je ook minder wenselijke resultaten. Zo heeft de milieubeweging, onder meer het Wereld Natuur Fonds, heel wat inspanningen geleverd om duurzaam bosbeheer wereldwijd te stimuleren via een label: het FSC. Houtproducten mogen dit label enkel dragen indien het bos waar het hout vandaan komt op een sociale, economisch

en ecologisch verantwoorde manier wordt beheerd. De Europese houtsector heeft daarop gereageerd door een alternatief label in het leven te roepen: PEFC. Het PEFC-label is echter een enorme afzwakking ten opzichte van FSC-label.

## Interview met marketingspecialist Luk Warlop

*Prof. Luk Warlop is diensthooft van de Onderzoeksgroep Marketing aan de Faculteit Economische en toegepaste economische wetenschappen van de K.U.Leuven.*

**Ik wil dat een product verboden wordt. Wat raadt u me in dat geval aan?**

Rechtszaken. Maar het blijft heel moeilijk, zeker als aan dat schadelijke iets aangenaams is verbonden. Zoals tabak. Tabak verbieden zal heel moeilijk zijn, het brengt ook teveel op. En dat een reclameverbod op tabak nu wel kan, is omdat er daarover door de jaren heen een consensus is gegroeid.

**Invloed uitoefenen op de markt, en op politieke beslissingen, hoe werken die mechanismen?**

Politici willen stemmen halen en de markt wil verkopen. Zij gaan hun gedrag veranderen volgens wat de kiezers/kopers willen en denken. Via de massa kun je dus dingen bereiken. Maar dat is een proces van 20 jaar ...

**In onze pesticidencampagne vragen wij de consument e-mails te sturen naar de winkelketens. Is het mogelijk om zo het productie- en verkoopproces structureel te beïnvloeden?**

Neen. Als een miljoen mensen reageren misschien wel. Nu is er ook al een niche, een ethische. Maar de supermarkten zullen pas van houding veranderen als het thema uitgebreid in de media komt, wanneer supermarkten inzien dat veel mensen verandering willen. Al reageren er dan minder mensen op de site, als de supermarkten bang zijn dat er een grote basis bestaat, d.w.z. meer mensen die tegen pesticiden zijn, dan gaat er iets veranderen. Dat proces van uitgebreid in de media komen verloopt ook geleidelijk, eerst in randprogramma's.

**De consument schijnt ethisch meer verantwoord te kopen dan vroeger.**

Het is niet dat de hele groep ethisch meer verantwoord koopt, maar de groep ethisch verantwoorde kopers wordt wel stelselmatig groter. Derdewereldorganisaties hebben een weg gevonden om het grote publiek aan te spreken. Max Havelaar verkoopt koffie. Door die koffie te kopen heeft consument de idee dat zijn plicht vervuld is. Bij een groter engagement doen minder mensen mee, bij een kleiner engagement –

koffie kopen – zijn er dat meer. Het zijn vooral de mensen die het geld hebben om enkele euro's meer te betalen. Zo heeft Delhaize een groter cliënteel voor bio e.d. omdat het kapitaalkrachtiger cliënteel zich dat kan veroorloven.

**Wanneer beslist een bedrijf om een milieuvriendelijker product op de markt te gooien? Bestaan er nu milieuvriendelijkere versies van producten die pas op de markt komen wanneer de consument daar om vraagt?**

Auto's ongetwijfeld. Er zijn alternatieve brandstoffen voor auto's, maar die worden tegengehouden door de brandstoffirma's en de olie-industrie. Zij zullen de alternatieven brengen als hun investeringen in de olie voldoende gerendeerd hebben. Daarom houden ze nu de alternatieven tegen.

**Hoe zat dat bij de fosfaatvrije waspoeders?**

Goed voorbeeld. Daar was eerst ook een niche voor, zoals voor bio. Bio bestaat al 30 jaar, maar nu pas is het gemeengoed om bio vlees te kopen – wat nog niet wil zeggen dat iedereen het koopt. Het fosfaatvrije waspoeder was een succes waardoor ook de andere bedrijven hebben gereageerd. En zo gaat de overheid wetgevende initiatieven nemen. Maar dat is een proces dat 10, 15 jaar duurt. Voor actiegroepen lijkt dat misschien lang, maar maatschappelijk is dat helemaal niet zo.

**Wat is de rol van de distributiesector op het hele proces van vraag en aanbod?**

Via de distributiesector gaan, wat BBL doet, heeft weinig zin. Dat is louter symbolisch. De distributiesector heeft feeling voor wat de mensen willen. De distributiesector gaat niet reageren op de actie, zij gaan dat alleen doen als de mensen het willen. De sector is niet geïnteresseerd in milieu, alleen verkoop en winst tellen.

**Wat is de invloed van drukingsgroepen op de markt en het beleid?**

Zij moeten de media halen. Bij Gaia is het de strategie om op TV1 en VTM te komen. Daarmee bereiken zij twee dingen: sommige kijkers zeggen 'ja, da's waar' en veranderen hun mening, en politieke partijen beseffen waarmee hun kiespubliek wordt geconfronteerd. Mocht Gaia Michel Vandenbosch niet hebben, zouden ze lang niet zo ver staan.



'LEGE FLES' VOOR MINISTER SANNEN

# Natuurrapport: Vlaamse natuur boert verder achteruit

Tekst: Stef Boogaerts Foto's: Yves Adams  
(Instituut voor natuurbehoud)

Op 20 juni overhandigde het Instituut voor Natuurbehoud het Natuurrapport 2003 aan milieuminister Ludo Sannen. Dat rapport bracht niet meteen goed nieuws voor de minister. Nogal wat vissen doen het goed in de grotere rivieren, en meer Vlamingen maken zich zorgen om de toestand van de natuur. Tot daar het goede nieuws, al het andere is slecht. Bar slecht. De minister die zo graag praat over halfvolle en halflege glazen werd hier dus geconfronteerd met een haast lege fles. En met een immense opdracht, want voortaan is hij verantwoordelijk voor het gevoerde beleid. En dat beleid, besluiten de auteurs van het Natuurrapport 2003, heeft nog een hele weg af te leggen ...



Het Instituut voor Natuurbehoud, een Wetenschappelijke Instelling van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, is met het rapport 2003 aan zijn derde editie van het tweejaarlijkse Natuurrapport toe. Zo schrijft het natuudecreet uit 1997 het ook voor: het Instituut moet op geregelde tijdstippen de toestand van de natuur en van het beleid evalueren. Het rapport dient dus in de eerste plaats om het Vlaamse beleid te ondersteunen. Maar het brengt ook boeiende informatie voor wie iets meer wil weten over het Vlaams Ecologisch Netwerk, zure neerslag, rode lijsten, biotopen, e.a.

## Het gaat slecht

Myriam Dumortier, één van de auteurs van het rapport, kan het alleen maar beamen. Het gaat slecht met de natuur in Vlaanderen. Toch verkiest ze zelf een iets positievere boodschap: "Er is ook vooruitgang. Er zijn kleine positieve punten, en je moet daar eigenlijk meer aandacht aan schenken." Maar Myriam beseft beter dan wie dat het slechts enkele lichtpuntjes zijn, lichtpuntjes in een heelal van duisternis. En dat de natuur in Vlaanderen op die manier weinig toekomst heeft. Het belangrijkste lichtpunt is dan nog niet de verbetering van de natuur, wel het toegenomen draagvlak. Want volgens het onderzoek van het Instituut voor Natuurbehoud hechten er meer mensen dan ooit belang aan natuur en natuurbehoud in Vlaanderen. En dat is op zich bemoedigend, want zonder draagvlak raakt het beleid geen stap vooruit. Ook minister Sannen hecht daar heel veel belang aan, en wat dat betreft mag hij dus het beste hopen.

## De beschrijving

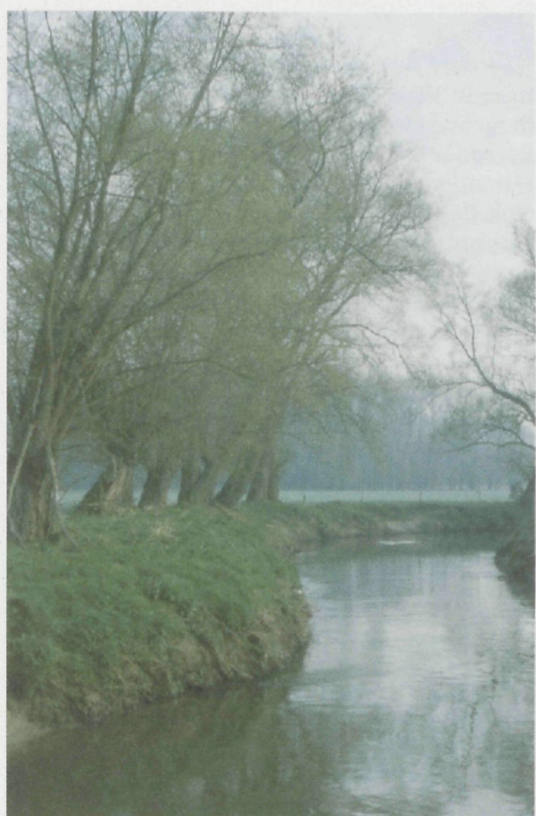
Het Natuurrapport beschrijft de toestand van de natuur in Vlaanderen en evalueert het beleid terzake. NARA 2003 behandelt soorten, hun leefgebieden en de verstoringen daarvan. Aansluitend op de wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg (2002) komt nu ook duurzaam gebruik van de natuur aan bod. Dit Natuurrapport schenkt bijzondere aandacht aan de Europees bedreigde soorten (vogel- en habitatrichtlijnsoorten) en gebieden (Speciale Beschermingszones). Ten slotte wordt nog ingegaan op initiatieven om de natuur te herstellen en te beschermen, en op de relatie samenleving-natuur.

En de conclusie van het rapport is even duidelijk als – wat had je anders verwacht – negatief: de natuur in Vlaanderen gaat er nog steeds fors op achteruit, het gevoerde beleid kan nog maar op weinig lauweren rusten.

## Toenemend draagvlak

Maar laat ons toch maar met het positieve beginnen: het toenemende draagvlak. Zo is het aantal burgers dat minstens verscheidene keren per jaar een bos- of natuurgebied bezoekt gestegen van 59 % in 1996 tot 69 % in 2000. Steeds meer burgers engageren zich ook in natuurverenigingen of in nieuwe actiegroepen. De grootste natuurvereniging, Natuurpunt, bereikt met 47.000 leden bijna 2 % van de gezinnen. Een overgroot deel van de

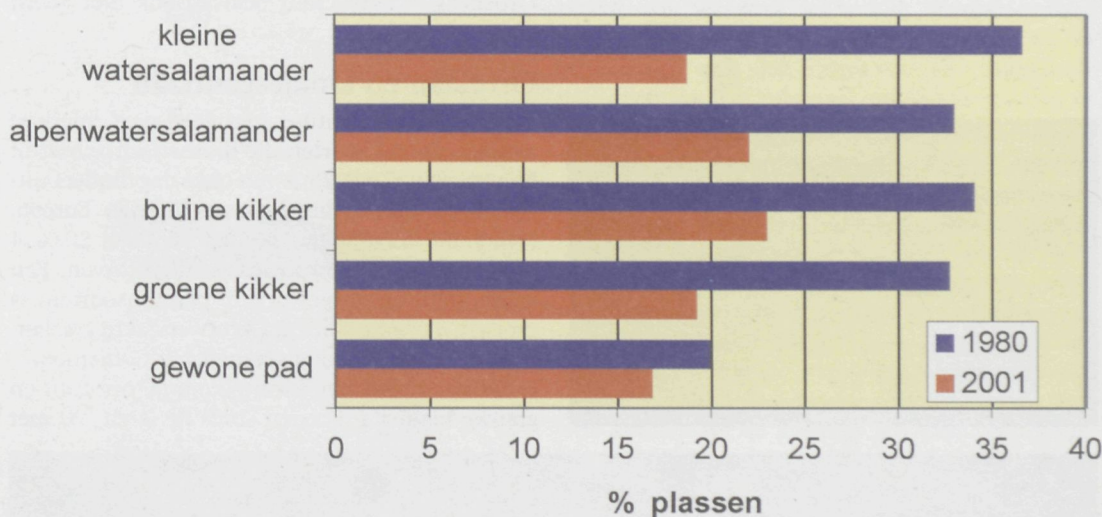
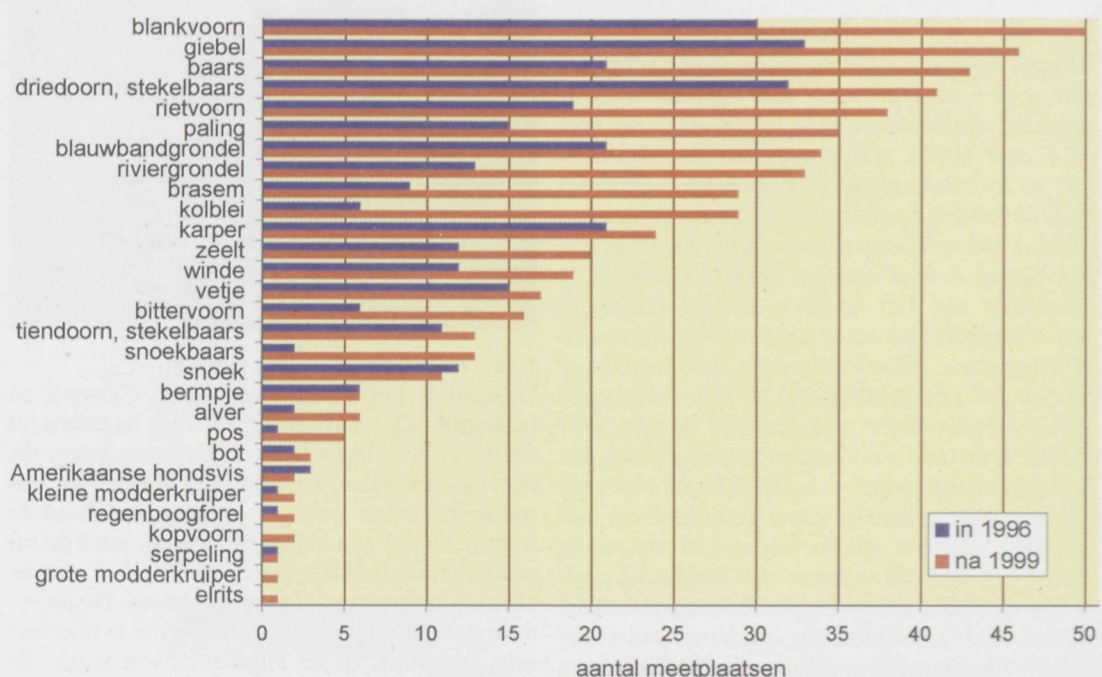
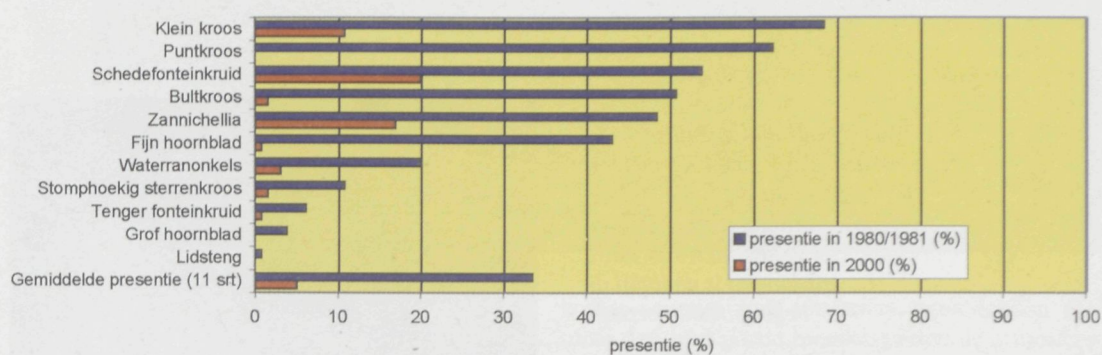




bezoekers én omwonenden van natuurontwikkelingsprojecten staat overigens positief tot zeer positief tegenover reservaten. En wanneer er toch negatieve reacties zijn, zijn die vooral een gevolg van misvattingen – onder andere dat veel natuurgebieden niet toegankelijk zouden zijn. Héél opvallend is wel de vaststelling dat een betoging voor het behoud van natuurgebieden best wel een succes zou kunnen worden: in 1996 was 35,5 % van de Vlamingen bereid om daarin mee te stappen, in 2000 was dat al 40,5 %. Ruim 40 % van de Vlamingen – dat zijn er bijna 2,5 miljoen. En dat is toch iets meer dan de 20 000 die op 11 mei in Gent tegen natuurbehoud kwamen betogen ...

### Netwerk

Dat je om natuur te beschermen meer moet doen dan planten en dieren een beschermd statuut geven, is al langer geweten. Daarom spannen

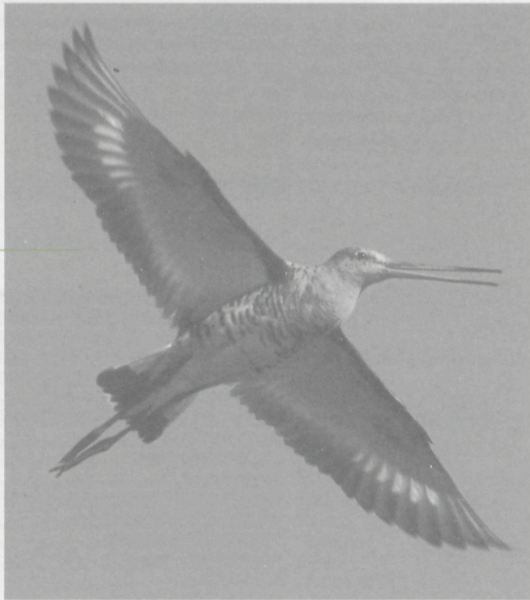


overheid en particuliere verenigingen als Natuurpunt zich al tientallen jaren in om zoveel mogelijk natuurgebieden te verwerven – doorgaans de enige manier om ze enigszins veilig te stellen. Meer nog: hoe langer hoe meer groeit het besef dat de natuur het met die groene eilanden alleen ook niet zal redden. Neen, die natuurgebieden moeten niet alleen veel groter zijn, ze moeten ook met mekaar verbonden zijn, ze moeten deel uitmaken van een groen netwerk. Alleen dan hebben de populaties van heel wat bedreigde soorten overlevingskansen. Aan dat netwerk wordt op Europese schaal gewerkt, en het Vlaamse netwerk is daar een onderdeel van. Of beter: zou daar een onderdeel moeten van zijn. Vlaanderen beschikt momenteel over 25.000 ha beschermd natuurgebied, de helft in beheer door de overheid, de andere helft door particuliere verenigingen. 2001 en 2002 waren zogenaamde piekjaren voor de aankoop van natuurgebieden, maar zelfs daarmee wordt de vooropgestelde doelstelling van het MiNa-plan 2 – 50.000 ha

*Amfibieën doen het in Vlaanderen héél slecht. Kijk maar even naar de tabel hiernboven die de dramatische achteruitgang kleurrijk maar daarom niet beter verteerbaar voorstelt.*



*Weidevogels als deze grutto zijn op Europese schaal niet meteen bedreigd, maar doen het in heel West-Europa slecht. Ook bij ons. Het verdwijnen van natte graslanden is daarvan de belangrijkste oorzaak.*



tegen 2007 – wellicht niet gehaald. Daarom is het Vlaams Ecologisch Netwerk zo belangrijk. Dat VEN moet 125.000 ha tellen (of dat had het volgens het natuurdecreet begin dit jaar moeten tellen) en zorgt niet alleen voor een netwerk, maar ook voor meer beschermde natuur. Of dat zou het moeten doen, want de nu goedgekeurde eerste fase (87.000 ha) omvat alleen wat op gewestplan al groen was. De procedure voor de tweede fase (30.000 ha) is nog niet eens opgestart, en de lotgevallen van wijlen de Groene Hoofdstructuur beloven ook hier alvast niet veel goeds ...

### Ortolaan en klokjesgentiaan

Dat het met de natuur niet goed gaat, merk je aan een aantal soorten die dramatisch achteruit blijven gaan. Zo is 25 % van onze dagvlinders uitgestorven. Dat is het hoogste cijfer in Europa, Nederland volgt op de tweede plaats met 20 %. 4 % van onze plantensoorten is uitgestorven. Een derde van de uitgestorven plantensoorten is typisch voor graslanden. De oppervlakte graslanden met een rijke biodiversiteit blijft afnemen. Korhoen, klapekster, kwartelkoning, ortolaan en grauwe klauwier broeden sinds de jaren '90 niet

meer in Vlaanderen. En de concentraties stikstof in lucht en water blijven tot de tot de hoogste van Europa behoren. Mest blijft de natuur verder aantasten.

Ook de euforie over de verzuring wordt aardig getemperd wanneer je de resultaten ziet. Myriam Dumortier: "Dat de neerslag van verzurende stoffen afneemt is natuurlijk positief. Maar voor de natuur levert het helaas nog niets op. Daarvoor moet de neerslag van verzurende stoffen nog verder worden teruggedrongen. Eén van de slachtoffers daarvan is de klokjesgentiaan. Die zeldzame plant stak vroeger massaal de kop op wanneer in natte heidegebieden werd geplagd (wegschrapen van de verzuurde bovenlaag van de bodem). Nu komt ie zelfs op die plagplaatsen vaak al niet meer voor. Te zuur. Er zijn dus nog véél meer inspanningen nodig."

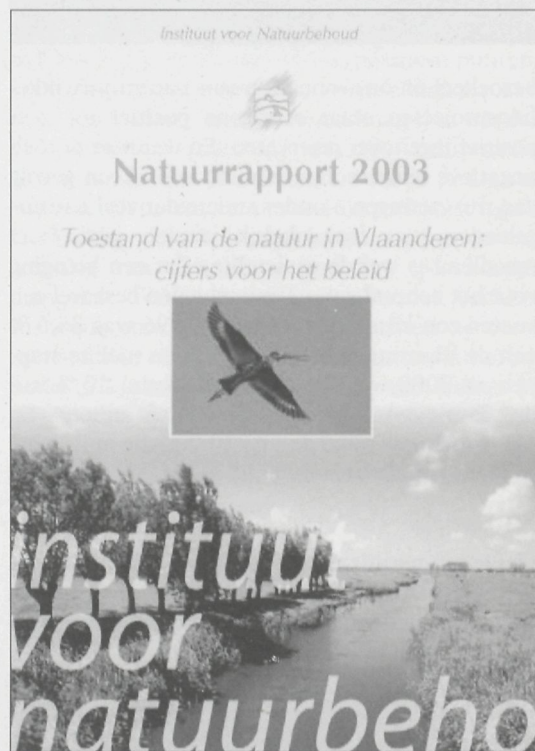
### Vissen zwemmen weer vooruit

Met de waterplanten in de polders is het werkelijk dramatisch: die zijn tussen 1980 en 2000

Info: In de loop van september verschijnt een 'niet-technische' samenvatting van het Natuurrapport. Zowel het Natuurrapport als die samenvatting kunnen worden aangevraagd bij Anja De Braekeleer, 02 558 18 34, [anja.de.braekeleer@instnat.be](mailto:anja.de.braekeleer@instnat.be), [www.nara.be](http://www.nara.be). Op die webstek zijn ook alle teksten beschikbaar. Voor inhoudelijke informatie: Myriam Dumortier, Anik Schneiders en Luc De Bruyn.



*De waterkwaliteit in de grote rivieren verbetert. Dat is één van de lichtpuntjes in het Natuurrapport 2003. Nogal wat vissoorten, en ook enkele zeldzamere als deze rivierdonderpad, profiteren daarvan.*



met maar liefst 85% achteruitgegaan. Ook het aantal vindplaatsen van kikkers, padden, salamanders ... is in die periode dramatisch achteruitgegaan, en ook het vissenverhaal is niet eenduidig positief. Myriam Dumortier: "Toch zijn er enkele soorten die dank zij het beleid vooruitgaan, vooral de vissen in de grote rivieren. En dat zijn ook de oorspronkelijke soorten, zij die er vroeger voorkwamen. Al zijn het in grote mate toch de algemene soorten, zoals blankvoorn, de soorten die ook in minder goede omstandigheden kunnen leven. Maar er zijn ook wel enkele zeldzamere en meer kritische soorten bij.

Er is dus wel enige vooruitgang, maar het gaat allemaal zo traag. Er moet over de hele lijn grondig werk gemaakt worden."

Of Myriam Dumortier nog een specifiek advies heeft voor het beleid. "De gemaakte plannen moeten worden gerealiseerd, er moet daarvoor worden doorgezet. Daarbij is ook actief engagement vereist vanuit andere sectoren. Zij moeten zich bewust worden van hun rol."



# te boek

## De milieubibliotheek van BBL

### MILIEURECHT

Tijdens een studiedag in maart werd het jaarboek Milieurecht 2002 voorgesteld. Het is een uitgave in de reeks milieurechtstandpunten en overloopt de belangrijkste ontwikkelingen van 2002 op gebied van milieurecht. Welke regelgeving inzake klimaatbeleid is van belang voor de Vlaamse bedrijven en gezinnen? En wat betekenen de wijzigingen aan het Vlaams decreet van 19 juli 2002 voor de Europese vogel- en habitatrichtlijn? Wat heeft het decreet van 19 juli veranderd aan de problematiek van zonevreemde woningen en gebouwen en hoe is de problematiek en de wetgeving sinds de stedenbouwwet van 1962 geëvolueerd? Een bibliografie en inventaris van de milieuwetgeving en -regulering in 2002 geven een volledig overzicht.

K. Deketelaere, M. Deketelaere, A. Bollen, e.a. Jaarboek Milieurecht 2002. Milieurechtstandpunten 17. Brugge: Die Keure, 2003. 269 p. Prijs: 75 euro

Info: Die Keure, 050.47.12.72, juridische.uitgaven@die-keure.be, www.diekeure.be

Zeker interessant als naslagwerk over milieuwetgeving in Vlaanderen is het Milieuzakboekje. Het biedt een praktisch en duidelijk overzicht van de uitgebreide materie. Een algemene inleiding met bespreking van begrippen en instellingen, de beschrijving van de milieuwetgeving en het juridisch optreden van de burger tegen milieuverstoring, vormen de drie grote delen van het lijvige boek. Via een uitgebreide index vind je snel wat je zoekt. Het milieuzakboekje wordt jaarlijks herwerkt en is een uitgave van het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie in samenwerking met Kluwer.

E. De Pue, L. Lauryssen en P. Stryckers. Milieuzakboekje 2003: leidraad voor de milieuwetgeving in Vlaanderen. Mechelen: Kluwer, 2003. 1060 p. 91,80 euro

Kluwer, 0800.30.144, info@kluwer.be, www.kluwer.be

### WONEN EN GEZONDHEID

Bij luchtvervuiling denken we dikwijls aan uitlaatgassen, smog en ozon. Maar hoe staat het met de lucht in onze woonkamer? De gemiddelde Vlaming brengt 90 procent van zijn tijd binnenshuis door. Een nieuwe brochure van de Vlaamse overheid verzamelt en actualiseert de informatie terzake. Ze besteedt aandacht aan de aspecten van wonen die kunnen leiden tot gezondheidsproblemen: gevaarlijke stoffen, fysische en biologische aspecten, sanitaire voorzieningen en psychosociale aspecten. Ook wordt aangegeven wanneer bij overschrijding van de normen maatregelen of sanering nodig zijn. Een samenvattende tabel geeft een overzicht van de gezondheidseffecten van de mogelijke contaminanten.

Koen De Schrijver, Gerrit Tilborghs en Dirk Wildemeersch. Wonen en gezondheid. 2de editie. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2003. 148 p. www.vlaanderen.be

### EÉN WERELD

In 'Eén wereld' zet filosoof Peter Singer zijn visie op één wereldgemeenschap uiteen: één wereld, één aarde en één atmosfeer. Hoe komen we tot een rechtvaardige oplossing van het klimaatprobleem? Vergeten we de geschiedenis en kijken we of de bestaande verdeling rechtvaardig is? Iedereen een gelijke portie van de hulpbron – dat leidt volgens Singer tot de beste resultaten. En dus wordt de toewijzing van uitstootquota gekoppeld aan de bevolking, op basis van de huidige VN-voorspellingen van de bevolkingsgroei per land tot 2050. Singer wil dat een internationale organisatie in de toe-

komst sancties kan uitvoeren tegen landen die meer dan hun portie broeikasgassen de atmosfeer insturen.

We evolueren ook naar één economie. De Wereldhandelsorganisatie krijgt sinds de vergadering in Seattle (1999) meer en meer kritiek over zich heen: de WHO stelt economische belangen boven de zorg voor het milieu, mengt zich in de nationale soevereiniteit, is ondemocratisch en vergroot de armoede. Met de eerste drie beschuldigingen is Singer het absoluut eens. Door het verschil in product en proces kan een land de invoer van producten die het resultaat zijn van milieuverwoestende productieprocessen niet verbieden. Het voorkomen van protectionistische maatregelen is belangrijker dan de bescherming van het milieu.

De nationale soevereiniteit wordt volgens Singer wel degelijk beknot wanneer een land tot de WHO toetreedt. En de WHO is ondemocratisch: één land kan een beslissing totaal blokkeren. Wat het vergroten van de armoede betreft, is Singer voorzigtiger. Ideaal zou zijn wanneer we naar het individuele huishoudinkomen kunnen kijken in plaats van naar nationale gemiddelden. Maar het is onmogelijk deze gegevens te bemachtigen. Singer meent dat we over te weinig bewijsmateriaal beschikken om de WHO te beschuldigen. Ook op economisch vlak pleit Singer voor een internationale organisatie of tribunaal om wantoestanden te vermijden. "In hoeverre kan een mondiale vrije markt functioneren bij afwezigheid van enige mondiale autoriteit die minimale normen stelt voor kwesties als kinderarbeid, veiligheid voor arbeiders, bescherming van het milieu en dierenwelzijn?"

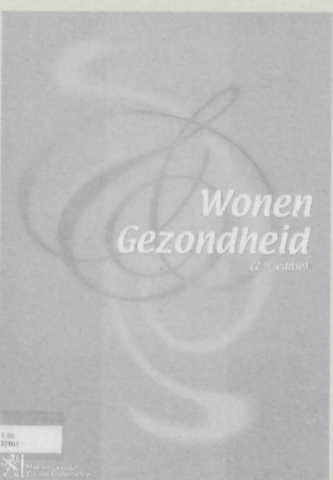
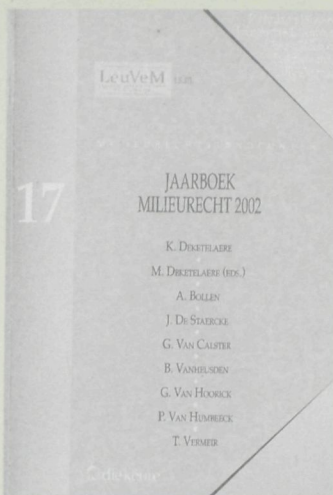
In het hoofdstuk 'één wet' schrijft Singer over het universeel verbod op genocide en misdaden tegen de menselijkheid. Singer citeert de bijbel om aan te tonen dat genocide geen nieuw gegeven is. Door de bestrijding van armoede en onrecht en beter onderwijs kunnen we de kans op genocide verkleinen. Maar de geschiedenis leert dat deze voorzorgsmaatregelen geen garantie bieden.

Met zijn laatste beschouwing 'Eén gemeenschap' komt Singer bij een thema dat hem al lang beroert. "Wat moeten mensen in de rijke landen doen voor wie elders in de wereld in grimmige armoede leeft?" Singer vertrekt vanuit het principe van gelijkheid onder de mensen. We ondersteunen dit principe maar handelen er niet naar. In praktijk bevoordelen we familie, vrienden, burens, landgenoten. En dit terwijl armen in de ontwikkelingslanden onze hulp veel harder nodig hebben. Singer tracht te berekenen hoeveel elk van ons in de rijke landen best geeft om de armoede te verminderen. De filosoof eindigt zijn boek met zijn visie op een betere wereld. "Hoe goed we door het tijdperk van de globalisering heen komen, wordt bepaald door onze ethische reactie op het idee dat we in één wereld leven - dat is de these van dit boek".

Peter Singer. Eén wereld: ethiek in een tijd van globalisering. De Kritische Reeks. Rotterdam: Lemniscaat, 2003. 192 p.

19,95 euro

www.lemniscaat.be, 00 31.10.206.29.29, info@lemniscaat.nl





# DAAG JE SUPERMARKT UIT!



Ja, ze werken je op de zenuwen. De zoemende muggen rond je zomerse hoofd, de grassprietten tussen de terrastegels, de kriebelende mieren in het hoekje van de keukenkast.

Geen nood. De spuitbus ruimt het hele boeltje in een oogwenk op.

Maar ... pesticiden zijn slecht voor het milieu en voor onze gezondheid. Gelukkig kan het ook zonder. Weg die spuitbus! En dat mag je ook van je supermarkt verwachten. Alleen, die doet dat niet vanzelf.

**DAAG  
ZE UIT!** { groenten en fruit zonder pesticidenresidu's  
méér biologische voeding  
schadelijke insecticiden en onkruidverdelgers uit de rekken

surf naar >>>>>>> [www.pesticide.be](http://www.pesticide.be)

Stuur je supermarkt een bericht dat het anders moet. Als we dat met z'n allen doen, wordt het ook anders. Alleen zo krijgen onze kinderen waar ze recht op hebben: een gezond leefmilieu en gezonde voeding. Want bijna de helft van de groenten en het fruit op de Belgische markt bevat resten van pesticiden!

Info: Esmeralda Borgo, 02 282 17 37  
[esmeralda.borgo@bblv.be](mailto:esmeralda.borgo@bblv.be)

  
**Bond Beter Leefmilieu**  
KOEPEL VAN MILIEUVERENIGINGEN Vlaanderen vzw

"Pesticiden? Neen, bedankt" is een campagne van de Bond Beter Leefmilieu en zijn Brusselse en Waalse zusterorganisaties, met de financiële steun van het Directoraat-Generaal 'Leefmilieu' van de Federale Overheidsdienst 'Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu'.